

2011

Student: Lie Verrijssen
Begeider: Dr. Martijn Oosterbaan

**[« Chacun pour son culture.
Ici, c'est comme ça ! »]**

Ethnic classification op multicultureel Mauritius

INHOUD

INLEIDING

HOOFDSTUK 1: Theoretische onderbouwing

1. Etniciteit & Nationalisme
  - 1.1. *Etniciteit*
  - 1.2. *Nationalisme & Etniciteit*
2. Identiteit en *Identity Politics*
  - 2.1. *Identiteitsvorming in de moderne wereld*
  - 2.2. *Identity Politics*
3. Politiek en Multiculturalisme
  - 3.1. *De natie- staat*
  - 3.2. *Multiculturalisme*

HOOFDSTUK 2: Context

1. Etniciteit & Identiteit op Mauritius
2. Mauritius & Nationalisme
3. Politiek op Mauritius

HOOFDSTUK 3: De instandhouding van etniciteit door het benutten van netwerken en stereotypering.

1. Het benutten van (groeps)netwerken
2. Stereotypering

HOOFDSTUK 4: *Ethnic classification* op verschillende niveaus in de samenleving: Indische diaspora als heterogene groep.

1. Kastenstelsel
2. Endogamie of Exogamie?

HOOFDSTUK 5: De rol van het Mauritiaanse politieke beleid bij *Ethnic Classification*

1. Etnisch- religieuze verdeling als residu van '*Divide and Rule*'
2. Politicalisering van het dagelijks leven

HOOFDSTUK 6: '*Mauritianness*': Onder constructie of buiten de kwestie?

1. *Ethnic classification* als belemmering voor een natie- gevoel
2. Eenheid in verscheidenheid?

CONCLUSIE

LITERATUUR

BIJLAGEN

INLEIDING

“About ten years ago the Mauritian football teams were still divided by ethnicity. You had the ‘Dodo’s’, the Franco- Mauritian team, you had the ‘Dragons’, those are the Chinese people, ‘Hindu Cadets’ belonged to the Hindus, the Muslims had the ‘Scouts’, and the ‘Fire Brigade’ belonged to the Creoles. At that time, when there was a football match, the stadium was full. Always full capacity. Why? Because every community was supporting its own team. And now they have destabilized everything. Now they have to put Hindus, Chinese, Creoles, Whites and so on in every group. And now if you go to the stadium, there’s nobody there! Nobody shows attention to football teams now, because it doesn’t belong to their community anymore. Who plays football now? The Creoles. So a guy from the Hindu- community, he won’t go to the stadium to watch a Creole play football! He would like to see a Hindu play football!” (Duleep)

Een bekende leuze in *Kreol* luidt ‘*enn sel lepep, enn sel nasyon*’, en betekent zoveel als ‘één volk, één natie’. Dit is het beeld dat Mauritius uitdraagt naar de buitenwereld. Ondanks de grote diversiteit aan groepen claimt het land een natie te zijn waarin een sterk eenheidsgevoel heerst. Dit gegeven was mijn beweegreden om op Mauritius veldwerk te gaan doen: de unieke, vreedzame leefsituatie wekte mijn bewondering op. Als Belgische kom ik uit een land waar nationale eenheid ver zoek is, en het leek me uitermate fascinerend om te bestuderen hoe groepen met compleet verschillende religieuze en culturele achtergronden blijkbaar toch een manier hadden gevonden om in harmonie samen te leven, zonder elkaar het bloed van onder de nagels te halen. De situatie bleek echter geheel anders dan mijn verwachtingen: Ik trof een land aan waar mensen inderdaad in relatieve vrede met elkaar onder één dak konden huizen, maar waar uitermate veel en sterke verdelingen aanwezig zijn. De grootste, en waarschijnlijk meest logische, verdeling wordt gemaakt tussen de verschillende etnisch- religieuze groepen waarvan de wortels liggen in Afrika, India, het huidige Pakistan, China en Europa. Hoe sterk deze verdelingen voor Mauritiaanse burgers zijn, blijkt uit bovenstaand citaat. Duleep, één van mijn informanten, beschreef in een gesprek hoe populair voetbal op Mauritius was toen elke etnisch- religieuze groep zijn eigen voetbalteam had. Na rellen in 1999 omwille van een penalty die onterecht was afgekeurd, en waarbij zelfs doden gevallen zijn, is uiteindelijk beslist dat teams voortaan uit alle etnisch-

religieuze groepen moesten bestaan. Sindsdien is Mauritiaans voetbal niet meer wat het ooit was. Mensen willen enkel supporteren voor hun 'eigen groep', en voelen klaarblijkelijk geen band met voetballers van andere etnisch- religieuze origine.

De verdelingen in de Mauritiaanse samenleving houden echter niet op bij de verschillende herkomstlanden: Binnen de groepen wordt er vaak verder verdeeld. Omdat ik mij tijdens mijn onderzoek vooral heb gericht op de Indische diaspora bespreek ik die verdere verdeling binnen deze groep: Hindoes (grof genomen alle Indische diaspora uit het Noordelijke deel van India), Tamils (uit de deelstaat Tamil Nadu), Telegus (uit de deelstaat Andra Pradesh), en Marathi (uit Maharashtra) worden op Mauritius beschouwd als aparte etnisch- religieuze groepen. Hindoes worden daarbij ook nog verder verdeeld volgens kasten. Omdat deze verdelingen zo aanwezig zijn, heb ik mijn onderzoek gericht op de mate waarin verdelingen een natie- gevoel in de weg staan.

Het Mauritiaanse politieke systeem speelt bij deze etnisch- religieuze verdeling een belangrijke rol. Verdeeldheid heeft op Mauritius een politiek belang, en door specifieke politieke strategieën wordt verdeeldheid tussen etnisch- religieuze groepen in stand gehouden. Baumann (1999) stelt dat de natie- staat van groot belang is bij het analyseren en begrijpen van een multiculturele samenleving omdat deze sterk beïnvloedt hoe multiculturalisme vorm krijgt. Door het vervaardigen van wetgevingen en maatregelen kan een staat gelijkheid of ongelijkheid creëren, hetgeen de staat een belangrijke factor maakt bij hoe multiculturalisme in de praktijk vorm krijgt. Uit mijn onderzoek blijkt dus dat Mauritius enerzijds een multiculturele staat claimt te zijn, waarbij de regering dit beeld wil uitdragen door maatregelen te treffen die elke groep een stem geven om op die manier één natie te vormen. Anderzijds onderneemt dezelfde regering acties die juist het verschil tussen groepen benadrukken en daardoor diversiteit creëren en bevestigen. Dit geeft een constante spanning tussen het construeren van eenheid en het construeren van diversiteit, en weerspiegelt de paradox van multiculturalisme. Door in te gaan op hoe de mechanismen van *ethnic classification* werken op Mauritius wil ik deze paradox verder blootleggen en aanduiden dat, in lijn met Gerd Baumann, multiculturalisme problematisch kan zijn. Naast uit te leggen hoe *ethnic classification* werkt en terug te vinden is in het dagelijks leven, ga ik dieper in op de rol van politiek en op Mauritiaans nationalisme. Uiteindelijk concludeer ik dat 'multiculturele natie- staat' geen gepast label is voor Mauritius, en in navolging van Baumann, dat dit überhaupt een problematisch idealisme is.

Eerst zal ik mijn argumenten theoretisch omkaderen door een overzicht te geven van de discoursen rond de belangrijke thema's in mijn onderzoek: Etniciteit & nationalisme, Identiteitsvorming, en politiek & multiculturalisme. Ik bespreek hoe deze concepten vorm kregen in de sociale wetenschappen, en hoe ze met elkaar in verband staan. Enkele kernbegrippen die met deze thema's te maken hebben belicht ik verder. Daarna verbind ik elk concept aan de huidige Mauritiaanse context. Dit doe ik naar aanleiding van literatuurstudie, waarin ik enkele belangrijke werken over Mauritius aanhaal en bespreek.

In de alinea's weergeef ik mijn eigen ondervindingen vanuit het veldwerk dat ik deed tussen februari en april 2011. Deze bevindingen zijn gebaseerd op participerende observatie, interviews, krantenartikelen, tv- programma's, radioprogramma's en informele gesprekken. Hoewel ik met allerlei mensen uit alle etnisch- religieuze groepen heb gesproken, is mijn onderzoek voornamelijk gebaseerd op de visie van Hindoes en Tamils, en zijn – op enkelen na- alle citaten die ik gebruik in deze thesis van Hindoe- of Tamil- mensen. Hoewel ik geprobeerd heb een zo objectieve weergave van de samenleving te construeren, hebben mijn data wellicht een bias. Ik denk echter dat mijn bevindingen relatief voor de Mauritiaanse samenleving als een geheel gelden. Tot slot eindig ik met mijn conclusie, waarin ik mijn belangrijkste argumenten nog een keer herhaal en een besluit maak over mijn onderzoek.

HOOFDSTUK 1. THEORETISCHE ONDERBOUWING

In de theoretische onderbouwing van deze thesis weergeef ik enkele sociale theorieën die relevant zijn voor de thematiek van mijn onderzoek. Ik weergeef het discours omtrent etniciteit en nationalisme, hoe deze begrippen ontwikkeld zijn in de sociale wetenschappen en hoe ze in verband met elkaar kunnen staan. Vervolgens bediscussieer ik hoe identiteitsprocessen zich manifesteren in de moderne wereld, en ga ik dieper in op *identity politics*, een concept dat van belang is geweest tijdens mijn onderzoek vanwege zijn wisselwerking met *ethnic classification*. Politiek is tenslotte een essentieel begrip in mijn onderzoeksbevindingen en daarom ga ik dieper in op het idee van 'de natie- staat', en multiculturalisme als ideologie.

1. Etniciteit & nationalisme

1.1. Etniciteit

De term 'etniciteit' is in de jaren '80 en '90 van vorige eeuw sterk onder de aandacht gekomen en heeft een toenemende ontwikkeling doorgemaakt. Dit is te danken aan de toenmalige bewustwording van processen zoals mondialisering en moderniteit, waarbij etniciteit niet meer weg te denken valt (Eriksen 2002: 1). In de 20^e eeuw werd etniciteit voor het eerst gebruikt als bijnaam voor minderheidsgroepen in de VS. In de antropologie wordt naar etniciteit gerefereerd als "... aspects of relationships between groups which consider themselves, and are regarded by others, as being culturally distinctive." (ibid: 4). Park licht toe dat etniciteit een gevolg is uit verhoudingen tussen groepen, en dus voortvloeit uit sociaal contact: "the social mobility –downwards or upwards - of any ethnic group would lead to tension in relation to the other groups." (ibid: 21). Tegelijkertijd claimt Park ook dat deze relaties en indelingen fluïde zijn, aangezien individuen zich vaak tussen grenzen in bewegen. Een belangrijk concept bij etniciteit is classificatie (*ethnic classification*), waarbij een etnische groep poogt zijn grenzen af te bakenen en daarbij zijn *insiders* en *outsiders* definieert. Er wordt een verschil gemaakt tussen 'us' en 'them'. Etnische classificatie kan ook leiden tot stigmatisering van groepen. In bepaalde situaties kan de etnische identiteit van een groep als minderwaardig worden geacht door andere, vaak dominante etnische groepen. Het belang van het behoren tot een etnische groep voor een individu ligt in het

feit dat de groep iets van 'waarde' heeft volgens het individu. De groep in kwestie wordt geacht iets toe te voegen tot het leven, en de levenskwaliteit van het individu. Het is echter niet altijd een vrije keuze tot welke etnische groep iemand behoort, vaak wordt dit opgelegd door een dominante groep (2002: 33). Over het verband tussen etniciteit en identiteit kom ik later terug.

Etniciteit een complex en fluïde begrip. Zoals Eriksen (1998 & 2002), Eisenlohr (2006) e.a. beschrijven is op Mauritius het politieke, sociale en economische leven voor een groot deel ingedeeld en bepaald door etniciteit. Voorbeelden hiervan zijn het uitoefenen van bepaalde beroepen die specifiek toegeschreven zijn aan leden van etnische groepen. Zo zijn Franco- Mauritianen traditioneel gezien eigenaars van grote bedrijven, banken, en suikerplantages. Chino- Mauritianen hebben vaak winkels, terwijl Creolen traditioneel gezien in visserijen werken en zich vooral specialiseren in handarbeid. Veel leden van de Indische diaspora, ten slotte, werken voor de overheid of in het bankwezen. Op hoe etnisch-religieuze afkomst in het dagelijks leven terug te vinden is zal ik verder weergeven in de context en in de alinea's waarin ik mijn eigen onderzoeksbevindingen presenteer.

Etniciteit is een product dat voortkomt uit sociale interactie, en leidt tot classificatie en categorisering. Hoewel het veel mogelijkheden biedt voor individuen, zijn er ook beperkingen. Het heeft veel invloed op andere aspecten in een samenleving. Nu zal ik ingaan op het debat rondom nationalisme, en daarbij diens verbanden met etniciteit weergeven.

1.2. Nationalisme & etniciteit

Nationalisme werd, net zoals etniciteit, aan diverse nieuwe antropologische studies onderworpen sinds de focus op mondialisering en moderniteit in de tweede helft van de 20^e eeuw. Gellner schreef een veelgeprezen werk over nationalisme, waarin hij het onder andere definieerde als "Nationalism is not the awakening of nations to self-consciousness: it *invents* nations where they do not exist" (Gellner 1964 in Anderson [1983] 2006: 6). Benedict Anderson, in zijn '*imagined communities*' problematiseert deze definitie omwille van het woord '*invents*', dat volgens hem wijst op kunstmatigheid en onechtheid. Dit zou suggereren dat er naast deze onechte naties ook echte gemeenschappen bestaan. Anderson verkiest het woord '*imagined*', en komt tot volgende definitie van de 'natie':

The nation is imagined as limited because even the largest of them, encompassing perhaps a billion living human beings, has finite, if elastic, boundaries, beyond which lie other nations. [...] It is imagined as sovereign because the concept was born in an age in which Enlightenment and Revolution were destroying the legitimacy of the divinely-ordained, hierarchical dynastic realm. [...] Finally, it is imagined as a community, because, regardless of the actual inequality and exploitation that may prevail in each, the nation is always conceived as a deep, horizontal comradeship.
(Anderson [1983] 2006: 7)

Net zoals etniciteit komt ook nationalisme voort uit sociale interactie, en dus uit relatie tot anderen (*Others*). De relatie tussen nationalisme en etniciteit is intiem en dynamisch. Vaak is het geval dat één etnische groep de natie- staat vormt, en hierbij overlappen etniciteit en nationalisme elkaar. In theorie vallen de begrippen te onderscheiden, maar in praktijk is dit desalniettemin een complexe zaak. Eriksen (2002) geeft enkele situaties weer waarbij dit voorkomt. De complexiteit wordt bijvoorbeeld weergegeven wanneer er in een natie een poli- etnische of super- etnische ideologie plaatsvindt die eerder gezamenlijke rechten claimt dan een gezamenlijke afkomst (2002: 119). Nationalisme bestaat dan uit enerzijds dezelfde rechten hebben maar anderzijds uit het sterk benadrukken van verdeeldheid. De natie- staat wordt gecreëerd en bepaald door verscheidenheid. Een andere overlapping van etniciteit en nationalisme is wanneer bepaalde mensen zich in een 'grey zone' bevinden, en tussen een nationale en etnische categorie zweven. Een voorbeeld hiervan zijn migranten die in hun migratieland onderdeel van een etnische groep zijn, maar in hun thuisland onderdeel zijn van de nationale groep. Gerd Baumann (1999) gaat ook in op de gecompliceerde relatie tussen nationalisme en etniciteit. Hij beargumenteert hoe sinds de opkomst van de moderne natiestaten, te situeren in de 16e eeuw, gestreefd wordt naar de natie als *superethnos* (1999: 31). Ideaalbeeld van deze *superethnos* is dat een samenleving etnische verdeling overstijgt door alle groepen te verenigen in één groep. Na deze eenmaking zijn alle voormalige groepen gelijkwaardig. Baumann stelt echter dat het idee van natie- vorming in de realiteit problematisch is. Als verschillende groepen één worden gemaakt, worden deze groepen immers benoemd en worden hun grenzen afgebakend. Andere, niet erkende groepen worden daardoor uitgesloten, en op die manier worden er steeds opnieuw minderheden gecreëerd. Natie- staten zijn volgens hem niet 'etnisch neutraal'. Op natie- staten en de

ideologie ervan kom ik later terug.

In een volgend onderdeel bespreek ik hoe etniciteit en nationalisme betrekking hebben tot het vormen van sociale identiteit, en hoe deze identiteit kan ingezet worden in competitie tussen verschillende groepen, om schaarse bronnen.

2. Identiteit & Identity Politics

2.1. Identiteitsvorming in de moderne wereld.

Het debat rondom identiteit in de antropologie richt zich voornamelijk op sociale identiteit, waarbij individuen in relatie tot anderen worden bestudeerd. Naast sociale interactie wordt ook gekeken naar de verschillende niveaus waarop individuen zich identificeren. Eén daarvan, relevant voor deze theoretische omkadering, is etnische identiteit.

Etnische identiteit helpt mensen met het ordenen van de sociale wereld rondom hen, plaatst mensen in een hokje en staat hen toe dit ook bij anderen te doen. Veel studies over mondialisering uiten ideeën over hoe processen van identiteit zullen verlopen in de toekomst. Epstein (1978 in Eriksen 2002) bemerkt de snelle sociale en culturele veranderingen van identiteitsprocessen (2002: 67). Deze veranderingen leiden echter niet tot het verdwijnen van etniciteit en etnische identiteit, maar tot de benadrukking ervan: *“Since ethnicity arises so often in circumstances of social upheaval and transformation, which are frequently accompanied by severe cultural erosion and the disappearance of many customs that might serve as Marks of distinctiveness, a critical issue is how that identity is maintained over a number of generations.”* (Epstein 1978 in Eriksen 2002: 68).

2.2. Identity Politics

In samenlevingen waar verschillende etnische en culturele groepen met elkaar leven worden identiteiten op meerdere niveaus geconstrueerd. Enerzijds is er gedeelde nationale identiteit, en anderzijds vestigen groepen een sociale groepsidentiteit. Deze processen verlopen zelden conflictloos. Een belangrijk fenomeen dat hierbij betrokken is, is *identity politics*. Dit komt voor als resultaat van het spanningsveld tussen gelijkheid en verdeeldheid van groepen in een maatschappij. Enerzijds wordt er gepleit voor gelijke behandeling en rechten van iedere groep, terwijl anderzijds er gepleit wordt voor het recht op het beleven van de eigen cultuur. Dit wordt ook de ‘multiculturele paradox’ genoemd (zie Eriksen 2002,

Baumann 1999 e.a.). *Identity politics* geeft uitdrukking aan conflict tussen etnische en culturele groepen. Het gaat om het verdedigen van groepsrechten binnen een samenleving. Eriksen (2002) bespreekt drie typerende, universele aspecten hiervan. Ten eerste is er sprake van competitie betreffende schaarse goederen, waarbij *resource* in de breedste zin van het woord kan worden begrepen. Macht is het kernwoord hierbij: er wordt gestreden om politieke, economische en vaak symbolische macht (ibid: 158). Het tweede aspect van *identity politics* is dat modernisering verschillen benadrukt en daarom conflict uitlokt: “*With the integration of formerly discrete groups into shared economic and political systems, inequalities are made visible, as comparison between the groups becomes possible.*” (Eriksen 2002: 159). Vaak wordt deze profilering door minderheidsgroepen geproblematiseerd door de meerderheidsgroep in een samenleving. De meerderheidsgroep wil in veel gevallen zijn vooraanstaande positie niet delen en poogt deze tendenzen te stoppen. Het laatste kenmerk van groepen die *identity politics* gebruiken, is volgens Eriksen het feit dat de groepen gericht zijn op het behouden en uitbreiden van de eigen groep. Een voorbeeld hiervan is endogamie, hetgeen op praktisch niveau bijdraagt aan het behouden van de eigen groepsidentiteit.

Identiteit is onderhevig aan mondialiseringsprocessen maar tegelijkertijd zijn er veel bewegingen die de invloed van mondialisering pogen tegen te gaan. Het construeren van identiteit vindt plaats op verschillende niveaus, waaronder mondiaal, nationaal, cultureel, etnisch en uiteraard ook individueel. Deze moeten steeds in verband met elkaar worden gezien. Baumann (1999: 19) haalt aan dat etnische identiteit als ‘absoluut’ en ‘natuurlijk’ wordt beschouwd omdat deze te verbinden valt aan een afstammingslijn. Hij weerlegt deze aanname door middel van drie veelvoorkomende denkfouten te markeren: Ten eerste worden genealogische methoden regelmatig door een groep aangepast, zodat het assimileert met nieuwe behoeften in een groep, die door de tijd zijn ontstaan. Een tweede denkfout is het feit dat ‘afstamming’ (ook al is deze wetenschappelijk bewezen) geen gedragspatronen verklaren: “*one is not simply born to act or feel as one does. Rather, what decides one’s life are the actions and attitudes one takes vis-à-vis the culture, or cultures, that one identifies as one’s own.*” (ibid: 20). Dit idee breidt hij uit door te stellen dat er geen verband kan worden gemaakt tussen ras of etniciteit en gedrag (of voorkeur voor een bepaald gedrag). Iemands etniciteit kan dus niet verklaren waarom iemand bepaalde gedragskenmerken vertoont. Ten laatste beargumenteert hij dat mensen in verschillende

situaties andere eigenschappen claimen van hun taal, gedrag, stijl, maar ook van hun etniciteit. Dit wordt *'shifting identity'* of *'contextual ethnicity'* genoemd. Dit wordt meestal gedaan om baat te hebben in een bepaalde situatie. Er zijn verschillende aspecten aan identiteit, en deze verlopen niet altijd parallel maar overlappen elkaar en leiden tot conflict.

Het volgend onderdeel van deze theoretische onderbouwing gaat over hoe politiek omgaat met multiculturele samenlevingen. Eerst bespreek ik de opkomst van -en het idee achter- de moderne natie- staat, en daarna bespreek ik de complexe verhouding van de moderne natie- staat met een fenomeen als een multiculturele samenleving.

3. Politiek & multiculturalisme

3.1. De natie- staat

De moderne natie- staat vond zijn wortels in het vroeg- moderne Europa. In een context van, onder meer, twee wereldoorlogen werden nieuwe ideeën en filosofieën over politiekvoering ontwikkeld. Hierbij rees de doctrine van 'soevereiniteit', hetgeen aan de basis van de vorming van elke moderne natie- staat ligt: "Nation- state sovereignty is the doctrine of advancing economic expansion by establishing a territorial monopoly on the legitimate use of physical force. [...] by using this monopoly on force to protect, control and expand economic activity, the state could function, or be seen to function in due time, as the most rational provider of public welfare." (Baumann, 1999: 19). De natie- staat en het daarbij horende 'nationalisme' werd de politieke ideologie –en strategie- bij uitstek van de 20e eeuw. In deze moderne tijd komt de natie- staat echter onder druk te staan, niet in het minst door mondialiseringsprocessen die de wereld steeds meer in beweging zetten (Eriksen 2002: 96). In de sociale wetenschappen is er veel interesse voor de natie- staat als sociaal construct. Wetenschappers zoals Hobsbawm (1990), Hannerz (1992, 1996), Appadurai (1996) en anderen stellen dat mensen identificatie op andere manieren verwezenlijken dan voorheen het geval is, en dat de hoogdagen van de natie- staat met nationalisme als ideologie voorbij zijn. (ibid: 163).

Eriksen claimt dat de natie- staat te groot is om bepaalde taken (zoals het aansterken van een gemeenschapsgevoel) te vervullen, maar anderzijds te klein is om andere taken (bijvoorbeeld humanitaire problemen) te volbrengen (ibid: 166). Eriksen wijst daarnaast op het belang van andere mogelijkheden waarmee individuen zich kunnen identificeren binnen

de natie- staat, en betwist daarom de relevantie en het nut van deze staatsvorm.

Identificatie en identiteitsvorming zijn, zoals voorheen besproken, flexibele begrippen. Hoe iemand zich profileert is context- en situatie- afhankelijk, en identificatie gebeurt op verschillende niveaus die allen samen individuen vormen. Een gevoel van behoren tot een bepaalde natie- staat waarin een individu leeft kan een manier zijn om diens identiteit meer vorm en inhoud te geven, maar binnen deze natie- staat is er nog sociale stratificatie en andere lagen waarin groepen verdeeld worden.

In multiculturele samenlevingen valt in praktijk waar te nemen hoe identificatieprocessen vorm krijgen. Het is interessant om te kijken hoe natie- staten omgaan met multiculturalisme en de dilemma's die dit met zich meebrengt.

3.2. Multiculturalisme

Multiculturalisme is een fenomeen dat in elke samenleving waar het voorkomt andere gedaanten aanneemt, afhankelijk van een specifieke context en geschiedenis. Omdat het vaak erg contextgebonden is, is het niet vanzelfsprekend om dit begrip te definiëren. Baumann (1999) weerlegt enkele gekende definities van multiculturalisme waarbij steeds te veel klemtoon wordt gelegd op één aspect van het begrip. Zo is een definitie van Verma (1990) te vaag vanwege diens notie dat 'gelijke toegang tot politieke en economische bronnen door elke groep' verkregen wordt. Volgens Baumann overziet Verma hierbij hedendaags pluralisme binnen wat ooit een moderne natie- staat was. Het roept vragen op die onbeantwoord blijven, bijvoorbeeld of deze gelijkheid dan ook bij de toegang tot praktische bronnen zoals werk geldt, en hoe dit dan te organiseren valt: *"does it mean equality of employment rates, and thus a lifelong administration of work vouchers that are based on 'where' one comes from or 'belongs'?"* (ibid: 100). Anders gezegd, zulke verdoorgedreven gelijkheid compliceert de samenleving op alle niveaus en gaat de realiteit voorbij. In een andere visie op multiculturalisme, door McDermott and Ashann, wordt volgens Baumann religie te veel beklemtoond en beschouwd als de bepalende factor van identiteit. Baumann wijst op andere wegen die bijdragen tot identificatie. Tenslotte bekritiseert hij Paul Gilroy (1987) omdat deze cultuur reduceert tot etnische identiteit. Als cultuur en etniciteit worden gezien als iets statisch waarin iemand wordt geboren en waarin geen ruimte is voor *agency* brengt dit multiculturalistisch denken in moeilijkheden: *"Communalist versions of culture [...] demand communalist conformity. This is not what a*

multiculturalist can want, whether it is enforced from the inside or from the outside.” (ibid: 106).

Charles Taylor (1994) ziet multiculturalisme als een probleem van *Recognition*, hetgeen stelt dat iemands identiteit altijd wordt gedefinieerd in relatie tot anderen en op verschillende manieren: “[...] discovering my own identity doesn’t mean that I work out in isolation, but that I negotiate it through dialogue, partly overt, partly internal, with others” (Taylor 1994: 32-34 in Baumann 1999: 107).

In de 18e eeuw ontstond er, door Herder en onder invloed van de Verlichting, de idee van een ‘nationalisme’. Herder impliceerde met deze term dat alle sociale klassen in een samenleving zich verenigden tot één groep, en op deze manier zich verbonden voelden met elkaar. Vanuit Herder’s basisidee rondom nationalisme werd dit concept door de jaren heen verder ontwikkeld. Het huidige idee heeft nog steeds dezelfde basis, maar is aangepast aan hoe huidige samenlevingen geconstrueerd zijn. De idee is dat elke etnische groep binnen een samenleving erkenning hoort te krijgen, dit ter vervanging van het sterk aanwezige sociale stratificatie- systeem in vele Westerse samenlevingen.

Taylor brengt het idee van *Politics of Recognition* in verband met multiculturalisme en bespreekt het dilemma hiervan; namelijk hoe men elke cultuur binnen eenzelfde samenleving dezelfde universele erkenning kan geven. Het dilemma zit dus in het feit dat enerzijds de verschillen erg benadrukt worden door elke cultuur als anders en uniek te beschouwen, terwijl dat er in één samenleving wordt geleefd waarvan het ook de bedoeling is dat men zich hiermee identificeert. Taylor’s oplossing hiervoor, die hijzelf beschouwt als een middenweg tussen deze twee tegenstrijdige ideeën, is gelijkheid en respect voor de andere culturen. Een open houding, bewondering en de wilskracht om te leren van andere culturen is nodig om als groep in een ‘gezonde’ multiculturele samenleving te overleven, volgens Taylor.

Twee grote kritiekpunten die Baumann (1999) uit op Taylor’s stellingen zijn aannemelijk. Enerzijds wil Baumann de aandacht vestigen op de ‘dialogische natuur’ van alle identiteiten of identificaties: “Multicultural society is not a patchwork of five or ten fixed cultural identities but an elastic web of crosscutting and always mutually situational, identifications.” (ibid: 118). Anderzijds acht Baumann het belangrijk dat cultuur als een dynamisch proces wordt beschouwd en niet als een uitvinding van bepaalde standvastige normen en waarden. Het is onmogelijk om culturen en culturele waarden te beoordelen op

de normen en waarden die buitenstaanders aan hen toewijzen. Het is nogmaals de dialogische natuur die wordt beklemtoond: in een multiculturele samenleving worden constant grenzen overschreden en daardoor vervaagd. Deze grenzen zijn in realiteit niet statisch en niet duidelijk onderscheidbaar. Het maakt multiculturalisme een boeiend maar ingewikkeld fenomeen.

HOOFDSTUK 2. CONTEXT

Mauritius is een natie waarin veel religieuze, etnische en culturele groepen met elkaar samenleven. Het wordt vaak voorgesteld als een vrijwel conflictloze samenleving, en dit is ook hoe de staat zich profileert. Tussen deze verschillende groepen leeft er echter heel wat spanning, en deze manifesteert zich met name rond dit ideaalbeeld van multiculturalisme en multireligiositeit. Elke groep heeft zijn eigen referentiekader en visie op de wereld, en dit resulteert in verschillende opvattingen over de natie en over het samenleven erin. Tijdens mijn onderzoek heb ik me vooral gericht op hoe spanningen tussen verschillende etnisch-religieuze groepen het Mauritiaanse natie-gevoel beïnvloeden. Hierbij heb ik mij gericht op de Hindoe- en Tamil-gemeenschap, beiden Indische diaspora maar op Mauritius beschouwd als verschillende etnisch-religieuze groepen. Ik heb onderzocht of Hindoes en Tamils streven naar een natie waarin Hindoeïsme overheerst, of eerder naar een versterking van het pluralistisch beleid waarin iedere groep evenwaardig wordt behandeld. Dit heb ik onderzocht door te kijken hoe de Hindoe- en Tamil-gemeenschap andere etnische en religieuze groepen ervaren en bestempelen, en hoe spanningen en eventuele conflicten tot stand komen.

In dit deel verbind ik de voorgaande theoretische omkadering aan de situatie op Mauritius zoals ik die in mijn onderzoek heb geobserveerd en beleefd. Eerst zal ik ingaan op de dynamieken van etniciteit op Mauritius, met daarbij aandacht voor conflicten tussen etnische groepen en hoe deze zich manifesteren. Daarna bespreek ik de complexiteit van 'nationalisme' in de Mauritiaanse context en hoe een natie-gevoel zich er manifesteert.

1. Etniciteit & identiteit op Mauritius

Zoals al eerder beschreven is Mauritius een staat waarin zowel Hindoes, Moslims, Creolen, Chino-Mauritianen en Franco-Mauritianen hun plaats claimen. Voor al deze groepen apart

is het benadrukken van de *ancestral culture* een belangrijk gegeven, zelfs al hebben velen weinig of geen contact met hun land van origine (Eisenlohr 2006). Het benadrukken van de eigen etnisch- religieuze groep en daarbij het benadrukken van verschillen tussen groepen wordt door de overheid sterk aangemoedigd, ook al scanderen zij vaak de leuze '*enn sel lepep, enn sel nasyon*'¹. Er heerst vreedzame coëxistentie tussen de verschillende groepen, en tot op zekere hoogte ook vreedzame interactie, maar onder de oppervlakte valt er heel wat spanning en *ethnic classification* waar te nemen. Sommige spanningen hebben echter hun oorsprong vanuit de koloniale tijd. Benedict (1965) stelt dat Hindoes nog steeds een gespannen verhouding hebben met Franco- Mauritanen, omwille van het feit dat zij sterk benadeeld werden tijdens de kolonisatie. Ondanks dat beide groepen elkaar, vooral op economisch vlak, nodig hebben zijn deze spanningen nog steeds merkbaar. Spanning vindt vandaag echter vooral plaats tussen Hindoes en Moslims, Hindoes en Creolen, en Moslims en Creolen. Uit de spanningen ontstaan soms conflicten die in het verleden al enkele malen hebben geleid tot rellen op Mauritius. Zo zijn er bijvoorbeeld de rellen die uitbraken nadat de Creoolse zanger Kaya in 1999 werd opgepakt wegens drugsbezit en stierf in de gevangenis (Mehta 2010: 164). Omdat geen verdere details werden vrijgegeven over de precieze omstandigheden van zijn dood braken er rellen uit onder de Creoolse bevolking gericht tegen de Hindoes (aangezien de meerderheid van politie- ambtenaars Hindoe is). Als reactie hierop werden door Hindoes veel Creoolse huizen vernietigd. Uit deze situatie spreekt de spanning tussen Hindoes en Creolen, en hoe Creolen zich vaak benadeeld voelen door Hindoes. Verder zijn er, zoals kort aangestreept in de inleiding, rellen geweest naar aanleiding van een voetbalwedstrijd tussen de Creoolse '*Fire Brigade*' en de '*Muslim Scouts*'. Zoals in de inleiding beschreven staat had vroeger elke etnisch- religieuze groep op Mauritius zijn eigen voetbalteam. Na een probleem dat ontstond naar aanleiding van een penalty, waren er enkele dagen rellen tussen Creolen en Moslims in en rond de Mauritiaanse hoofdstad *Port Louis*. Opvallend bij deze rellen is dat ze beide plaatsvonden tussen etnisch- religieuze groepen. Deze voorbeelden geven goed weer hoe spanningen soms oververhit konden geraken in het verleden, en tot fysieke confrontaties konden leiden. Op deze voorbeelden na komen spanningen echter zelden tot daadwerkelijke conflicten. Sinds de rellen die ik hier als voorbeeld besprak, heeft er niets soortgelijks meer plaatsgevonden op Mauritius. Spanningen tussen etnisch- religieuze groepen vinden doorgaans meer onder de

---

¹ Vertaald uit het Kreol: "Één volk, één natie".

oppervlakte plaats.

Een spanningsgebied dat het meest zichtbaar is vestigt zich rondom de Hindoe-dominantie in de publieke sector die als sinds de onafhankelijkheid bestaat (Boswell-Laville 2003: 72). Ook op politiek vlak hebben Hindoes de meeste macht. De regering bestaat sinds de onafhankelijkheid voornamelijk uit Hindoes, en aangezien Hindoes demografisch gezien de grootste groep vormen zal dit ook een tijd zo blijven: “it [...] remains an inescapable fact that Indo-Mauritians will govern.” (Srebrnik 2002: 278). Naast deze politieke macht wordt het de Hindoes vaak verweten dat zij de beste banen monopoliseren (ibid: 282) en neerkijken op andere etnisch- religieuze groepen. Naast de spanning rondom de publieke ‘overheersing’ van Hindoes, zijn er veel andere bronnen van conflict zoals de Creolen die zich gemarginaliseerd voelen en de toenemende angst voor Moslims. Hier kom ik later uitgebreid op terug.

Een belangrijke manier om *ethnic classification* in stand te houden is door middel van stereotyperingen. Deze stereotyperingen dragen bij tot de constructie van de eigen groepsidentiteit. Door andere groepen op een bepaalde manier te definiëren wordt de eigen identiteit afgebakend. Verder probeert elke groep via een complex systeem van netwerken te streven naar vooruitgang, met oog op het behoud en uitbreiding van de eigen groep. Elke groep voert met andere woorden zijn eigen *politics of recognition*, en strijdt om erkenning en waardering van diens *ancestral culture*. In de empirische hoofdstukken kom ik terug op netwerken en andere dynamieken die bijdragen tot het beschermen en begrenzen van de eigen groep. Hierbij zal ik vooral de specifieke nadruk leggen op de Hindoe- en Tamil-gemeenschap, maar aspecten ervan zijn eveneens toepasbaar op de andere etnisch-religieuze groepen.

Etniciteit is geen vaststaand fenomeen. In verschillende contexten kunnen groepsleden andere aspecten van hun identiteit benadrukken. Een duidelijk voorbeeld van deze *contextual ethnicity* is het kastensysteem dat in het dagelijks leven op Mauritius een erg subtiele en discrete vorm aanneemt, maar ter sprake komt in discussies of conflicten of een bepalende factor kan zijn in het al dan niet verkrijgen van een baan. In zulke gevallen kan een Hindoe zich profileren als lid van een bepaalde kaste, voornamelijk als deze in zijn voordeel werkt.

Ondanks de neiging tot differentiatie is het een feit dat al deze groepen in één natie-staat leven en elkaar op bepaalde manieren nodig hebben om doelen te bereiken, vooral op

socio- politiek gebied: “[...] *the making of Mauritian society [...] is a discursive process where even dominant groups and their narratives of the past have to engage with those less powerful and their less- compelling narratives in order to maintain socio-political advantage.*” (Boswell- Laville 2003: 87). De meeste politieke partijen bestaan op Mauritius uit politici van verschillende etnisch- religieuze afkomsten. Zij hebben elkaar nodig om meer stemmen te krijgen en als partij, en op die manier een meerderheid te vormen in het parlement. Ook al zijn er spanningen en verschillen tussen de groepen, ze moeten met elkaar samenwerken om een meerderheid te krijgen. Hoewel de meeste Mauritianen voor een politicus uit hun eigen etnisch- religieuze groep stemmen, kan zonder samenwerking geen enkele groep een meerderheid in het parlement vormen.

In het volgende onderdeel bediscussieer ik het natie- gevoel op Mauritius, en bespreek ik enkele ‘gemene delers’ die volgens Eriksen (1998) de verschillende groepen bindt.

2. Mauritius & nationalisme

Mauritius staat in de eerste plaats bekend om diens etnische diversiteit, hetgeen moeilijk te rijmen valt met nationalisme als ideologie. Mauritianen die naar hun land refereren als een ‘natie’ zijn dan ook erg zeldzaam: “*The academic concept of the nation as a self- defined people, either aspiring to statehood or already in a dominant position in a state, is [...] unusual in Mauritius.*” (Eriksen 1998: 141). De definitie, hierboven besproken, zoals aangedragen door Anderson (1983) is niet passend voor een natie- staat zoals Mauritius. Anderson haalt desalniettemin aan dat er een zekere mate van ongelijkheid kan bestaan binnen een natie- staat, maar de diepe vorm van ‘kameraadschap’ die terug te vinden is, is overdreven. Het construeren van zulk kameraadschap -en dus een natie- gevoel- is op Mauritius problematisch aangezien er geen gezamenlijk verleden of etnische identificatie kan geclaimd worden door de verschillende groepen.

Het gebrek aan een werkelijke diepe verbondenheid tussen alle groepen wil echter niet zeggen dat er geen mogelijkheden zijn tot identificatie op nationaal niveau. Deze bestaan dan vooral uit culturele elementen (Eriksen 1998: 143). De belangrijkste culturele elementen die de ‘*Mauritianness*’ vertegenwoordigen zijn volgens Eriksen koloniale symbolen, zoals het wapenschild dat vertegenwoordigd is op elk bankbiljet. Een andere belangrijke gemene deler is Sir Seewosagur Ramgoolam (1900- 1985), de sleutelpersoon die Mauritius naar

onafhankelijkheid heeft geleid en ook de eerste premier. (ibid: 145) Hoewel hij een Hindoe was werd hij door haast alle Mauritianen erg geapprecieerd. Ook de economische vooruitgang die Mauritius heeft ondergaan in de voorbije decennia is iets wat het natiegevoel versterkt. Dit laatste argument moet echter worden gerelativeerd aangezien er volgens Kasenally (2011) een economische achteruitgang plaatsvindt die verschillende aspecten van het sociale leven negatief beïnvloed. Er vindt een verhoging van criminaliteit plaats, toenemende armoede, werkeloosheid, meer drugshandel en daarbij een verhoging in druggebruik (ibid: 165). Een toevoeging die ik hieraan zou willen doen, ondersteund door Eisenlohr (2007) is dat ook *Kreol* een gemene deler is, die onrechtstreeks bijdraagt tot *Mauritianness*. *Kreol* is de taal die in het dagelijks leven gesproken wordt, en is afgeleid van het Frans maar bevat ook woorden uit het Hindi, Engels, Bhojpori en Afrikaanse streektaalen, is de moedertaal van elke Mauritiaan. Met uitzondering van de Franco- Mautianen, die steevast Frans gebruiken, is het ook de voertaal in het dagelijks leven van elke etnisch-religieuze groep.

Het idee rond *Grey zone* duidt op groepen die in één land tot de nationale groep behoren, maar in een ander land tot een etnische groep is op Mauritius erg complex. Een voorbeeld hiervan zijn de verschillende Indische diaspora- groepen. Hun wortels liggen allen in India –weliswaar uit andere regio's- en hebben allen van oorsprong dezelfde religie – weliswaar met andere accenten, maar op Mauritius worden zij als aparte groep verdeeld en beschouwd. De verschillen worden versterkt en in stand gehouden. Ook de Moslims op Mauritius zijn allen afkomstig uit India, maar door hun religie worden ze ingedeeld als aparte groep. Politiek is volgens velen een bepalende factor bij het in stand houden van verdeeldheid. Op het voeren van politiek op Mauritius zal ik in het volgende stuk ingaan.

3. Politiek op Mauritius

Sinds de onafhankelijkheid in 1968 kent Mauritius als staatsvorm een republiek, met reeds drie democratisch verkozen regeringen en premiers. Hoewel er gestreefd wordt naar samenhang, en hoewel de president in elke toespraak claimt dat men samen sterk moet staan en daarbij de bekende leuze '*enn sel lepep, enn sel nasyon*', is er echter nogal wat dubbelzinnigheid over de rol van politiek op Mauritius. Velen vinden dat de politiek een grote factor is bij het creëren van verdeeldheid onder de verschillende etnisch- religieuze groepen:

“Mauritian politics is multifaceted to the point of being paradoxical. At one level, the island’s political life features a very broad-based approach to ensuring that all ethnic groups are included in what are termed “rainbow—nation alliances.” At the same time, however, ethnosectarian appeals to support “one’s own kind’ are a staple.” (Kasensally 2011: 167).

Eenzijds is er het ‘*best loser system*’ hetgeen het grondwettelijk verplicht maakt om minderheidsgroepen op te nemen in de regering. Na verkiezingen, bij het vormen van de regering, worden door de Electoral Supervisory Commission onverkozen verkiezingskandidaten aangesteld om de aanwezigheid van minderheidsgroepen in het parlement in balans te brengen. Eerst wordt er gekeken naar de verkozen kandidaten, en welke groepen ondervertegenwoordigd is hebben recht op zulke ‘*best loser-seats*’. Er zijn in de grondwet echter slechts vier erkende bevolkingsgroepen, namelijk Hindoes, Moslims, Sino- Mauritianen en de ‘*General Population*’ die wordt opgemaakt uit Franco- Mauritianen en Creoolse Christenen. Dit systeem zorgt ervoor dat, ongeacht de verkiezingsuitslag, elke minderheidsgroep verzekerd is van een zetel in het parlement (Srebrnik 2002: 278). Het systeem kan worden opgevat als een poging van de Mauritiaanse natie- staat om om te gaan met multiculturalisme en de *Politics of Recognition* van elke groep. Edoch laat het weinig kans voor minderheidsgroepen om daadwerkelijk politieke macht uit te oefenen op Mauritius. De regering bestaat steeds uit een grote meerderheid Hindoes, en de premiers zijn totnogtoe allen van dezelfde Vaishya- kaste.

Veel Mauritianen blijken de overheid anderzijds te beschouwen als een essentiële factor bij het creëren en in stand houden van verschillen tussen de etnisch- religieuze groepen. Eén manier waarop dit gebeurt is het creëren en financieren van culturele centra voor elke groep. Het gaat hier niet om de groepen zoals vastgelegd in grondwet, maar om de groepen zoals deze in praktijk verdeeld zijn, waaronder Tamils, Telegus, Marathis, enzovoorts. Een andere manier om het verschil te bevestigen is het feit dat kandidaten van politieke partijen zich kandidaat stellen in regio’s waar een hoge concentratie mensen woont uit hun eigen etnisch- religieuze groep. Een moslim zal zich dus bijvoorbeeld enkel kandidaat stellen in een streek waar veel moslims wonen. Mauritianen stemmen dan ook in het algemeen meer voor kandidaten van hun eigen groep dan voor een ‘ander’:

Ethnoreligious considerations have a disturbing way of coming to the fore at election time, when candidates are often chosen more for their communal identity than on the basis of their merits. The politicians who thrive in this environment [...] are predictably not the most broadminded or farsighted when it comes to practicing the politics of diversity. Some parties, indeed, are now driven almost solely by this or that ethnic agenda, with little regard for consensus or intergroup harmony.” (Kasenally 2011: 167).

In het Mauritiaanse politieke systeem schijnt de paradox van multiculturalisme sterk door. Grondwettelijk is het systeem ervan voorzien om multiculturalisme te doen werken: Een natie waarin elke groep recht heeft op erkenning, en hoeveel een elke groep officieel aan macht heeft wordt nauwkeurig berekend via demografische gegevens. Toch valt er in praktijk heel wat problematiek te ontdekken. Niet in het minst omdat deze demografische gegevens niet nauwkeurig zijn, en etnisch- religieuze groepen (zelfverklaard of niet) over dezelfde kam scheren. Dit is echter anders in de praktijk, waarin blijkt dat formele instanties juist inspelen op deze verschillen, en ze daardoor versterken en in stand houden. Het politieke systeem op Mauritius is, hoewel op papier democratisch, betwistbaar vanwege zijn informele schaduwzijden.

HOOFDSTUK 3. DE INSTANDHOUDING VAN ETNICITEIT DOOR HET BENUTTEN VAN NETWERKEN EN STEREOTYPERING.

“When I arrived here I found Mauritians so pure in their attitude, they were always very humble, ready to help... not selfish! Everybody was clinging together, everybody’s misery was shared... It was a very nice place to stay when I came here. And I came from India which was set free a long time before Mauritius. But when I came here I really appreciated it, I felt like I was living in Ram Raj... You know: where King Ram was born. In his kingdom nobody was suffering, he was the most generous king ever, very fair, and everybody was free and happy... That’s what I used to call Mauritius! I used to write my parents about it... I told them that living in Mauritius felt so free, so pure, so good, people were so nice, humble and trustworthy... Which is not the case anymore. One person is going down and will try to take the other person down as well. All of a sudden we got too much money in Mauritius with the sugar grown and

everything. Industrialization came and everybody is starting to get their own... I don't know what's the reason for it but I find it tremendous, the difference... Between '75 and now, you just cannot compare it!" (Padmavati, in 1975 geëmigreerd vanuit India naar Mauritius om te trouwen met haar Mauritiaanse echtgenoot.)

In de volgende hoofdstukken geef ik mijn eigen onderzoeksdata weer en leg ik verbanden tussen mijn verzamelde data en de voorheen besproken theorie. Ik zal bespreken hoe *ethnic classification* werkt op Mauritius, en op welke manieren dit in het dagelijks leven terug te vinden is. Door weer te geven hoezeer verdeeldheid in de Mauritiaanse samenleving geworteld zit, mede door toedoen van de politiek, beargumenteer ik dat een natie- gevoel op Mauritius bestaat, maar op een specifieke manier plaatsvindt. Doordat Mauritius een multiculturele staat claimt te zijn, maar tegelijkertijd op allerlei niveaus sterke verdelingen bewerkstelligt vallen de basis- ideeën van multiculturalisme in vraag te stellen.

1. Het benutten van (groeps)netwerken.

"Chacun pour son culture. Ici, c'est comme ça ²" (Devika)

Dat de Mauritiaanse samenleving voor een groot deel draait om het hebben en benutten van netwerken, werd snel duidelijk tijdens mijn veldwerk. Een voorbeeld hiervan komt uit mijn interview met de *Voice of Hindu*, waaraan heel wat telefoontjes voorafgingen om het te laten plaatsvinden. De beweging staat bekend om zijn 'hardhandigheid' tegen journalisten, waarvan er al meerderen fysiek zijn aangepakt. Omdat *VOH* al verschillende keren negatief in de media kwam, geven de leiders vrijwel nooit interviews. Op het Hindoe- festival 'Maha Shivaratri' sprak ik de voorzitter van de beweging. Hij reageerde argwanend op mijn vraag om een interview te doen, zelfs al was ik vergezeld van enkele Hindoes die hem ervan verzekerden dat ik niets negatiefs zou publiceren. Op een bepaald moment had ik echter contact met Ajith, een man met een hoge functie op een gemeentehuis, die een collega had met een vrij vooraanstaande taak bij de *VOH*. Deze collega kon de beweging ervan overtuigen om een interview te geven aan mij. Op voorhand werd duidelijk gemaakt dat ik geen riskante vragen mocht stellen en hen een beetje naar de mond moest praten. Ik moest verder ook vergezeld worden door een Hindoe, dit werd Ajith's echtgenote, omdat dit beter zou staan. Ajith's collega haalde ons op de afgesproken plaats op, en bracht ons zo naar het

---

² Vertaling vanuit het Frans: "Elk zijn cultuur, zo gaat het hier"

hoofdkwartier van de VOH. Aangezien we samen met hem uit de auto stapten, werden we meteen welkom geheten en mochten we het huis van één van de voorzitters binnen om het interview af te nemen. Nadien werden we zelfs uitgenodigd om de ledenvergadering bijwonen, waarbij de voorzitter de vergadering opende met een 'geruststelling' over wie ik was en wat ik kwam doen, en waarbij ik persoonlijk welkom werd geheten. Dit was hoogstwaarschijnlijk allemaal niet mogelijk geweest als ik geen contact had gehad met Ajith. *"In Mauritius, it's important to know the right people"*, zei hij achteraf.

De Mauritiaanse samenleving is doordrongen van netwerken, waarbij haast alles te regelen is door het raadplegen van bepaalde contactpersonen. In een krantenartikel over 'de Mauritiaanse nationaliteit' werd het benutten van groepsnetwerken vernoemd als een 'typisch kenmerk van alle Mauritianen', en werden er voorbeelden aangehaald van situaties waarin dit gebeurt: "[...] we zouden niet aarzelen om één van onze kennissen te contacteren om een dossier wat sneller te laten afhandelen. Of om een 'handje te helpen' als ons kind solliciteert voor een baan."³ (Bhookhun, in L'Express 2011: 8). Mensen spreken hun contacten aan om toegang te krijgen tot bepaalde bronnen, ook al wordt de wet hier soms mee omzeild. Het gebruiken van netwerken gebeurt in de eerste plaats binnen de etnisch-religieuze groep. Om deze reden refereer ik ook regelmatig naar netwerken als 'groepsnetwerken'. Deze worden in stand gehouden, met als gevolg dat individuen sterk afhankelijk van hun groep blijven. Om een uitgebreider netwerk te bekomen en steeds meerdere mogelijkheden creëren en toegang te krijgen tot bepaalde bronnen is het echter niet ongebruikelijk dat het benutten van netwerken zich ook voordoet buiten de groep.

In een gesprek met Manu, één van mijn sleutelinformanten, sprak hij over een belangrijke functie van deze netwerken: het beschermen van de eigen groep. Ik vroeg hem hoe groot en belangrijk netwerken zijn op Mauritius:

"Very big! It's huge! It is very strong ethnically and religiously. People will tell you it doesn't exist, that it's not possible, that in Mauritius we don't think or act like this. 'Paradise Island', you know? People will say 'no, my servant is a Creole, I work with many Creoles' but then... deep down, they only want to protect their own! It's not a question of trust, it's a question of destroying the... Of supporting their own! It's deeply rooted in their attitude, lifestyle, everything! Tomorrow, if I see a Muslim

---

³ Citaat door mezelf uit het Frans vertaald

woman coming to beg at my door, I will give her 5 rupees. But if a Hindu comes in, I will give her 21 rupees. It is our own attitude, our way of life, how we are brought up! Others won't do anything for you, so why would you do things for others? This is the attitude, it's what has been built! ” (Manu)

Uit het citaat spreekt dat het raadplegen van groepsnetwerken een groot deel uitmaakt van de samenleving, maar ook de nadrukkelijke differentiatie tussen Hindoes en de andere groepen. Doordat het benutten van netwerken grotendeels binnen de eigen etnisch-religieuze groep plaatsvindt worden grenzen tussen groepen afgebakend. Terwijl veel informanten aanhalen dat deze situatie extremer is geworden over de jaren heen, benadrukt Manu dat deze *ethnic classification* diepgeworteld in de samenleving zit. Er wordt voortdurend gestreefd naar vooruitgang en bescherming van de eigen groep, en andere groepen worden ook geacht dit te doen.

Zoals hierboven aangegeven is het verkrijgen van werk een typische situatie waarin netwerken gebruikt worden binnen de groep, en ten voordele van de groep. Werkgevers geven de voorkeur aan leden van hun eigen groep bij het toedienen van functies: *“Religion is important when you want to apply for a job. If you're a Hindu and you want to work in a place where there are only Creoles it's not sure you will get a job there.”* (Jayant). In dit citaat werd gesproken over 'religie', maar er wordt gerefereerd naar etnisch-religieuze groepen. Vaak nemen de termen etniciteit en religie elkaars plaats in op Mauritius. Jayant gaf echter aan dat groepsidentiteit belangrijk is bij het verkrijgen van werk. Groepsidentiteit in combinatie met het kennen en contacteren van de 'juiste personen'. Zo vertelde hij later in hetzelfde gesprek ook dat zijn eigen baas, een Franco-Mauritiaan, steeds meer personeel uit Europa (vooral Frankrijk) liet overkomen. Franco-Mauritianen staan er, volgens Jayant, bekend om dat ze zoveel mogelijk contact met andere Mauritiaanse groepen proberen te vermijden. Wanneer contacten buiten het eigen groepsnetwerk moeten worden gezocht, prefereren zij om deze contacten zelfs buiten Mauritius te zoeken.

Zo vertelde Abhilasha, een andere informant, in een interview hoe ze haar contacten aan zou spreken om mensen te helpen: *“Elke groep beschermt diens eigen groep, zo gaat het hier op Mauritius. Met werk vinden, of als we iemand ergens mee willen helpen... Stel dat mijn buurvrouw een schoonmaakster nodig heeft. En ik ken iemand die dat voor haar*

kan doen, iemand betrouwbaars, ook een Hindoe, dan ga ik die voor haar bellen.⁴

(Abhilasha) Belangrijk in dit citaat is dat Abhilasha refereert naar iemand binnen haar eigen groepsnetwerk, als ze zegt 'ook een Hindoe'. Dit laat zien hoe het eigen groepsnetwerk voorrang heeft, en tevens hoe groepsleden elkaar meer blijken te vertrouwen dan iemand van een andere etnisch- religieuze groep. Ook uit een gesprek

Groepsnetwerken illustreren hoe *ethnic classification* in het dagelijks leven terug te vinden is. Doordat netwerken vooral gebaseerd zijn op de eigen groep en plaatsvinden binnen de groep, worden de grenzen van de andere groepen afgebakend. De verdelingen die heersen binnen de samenleving worden hierdoor constant bevestigd. Als gevolg wordt deze classificatie als iets vast beschouwd, en leidt tot stigmatisering. Zoals ik in mijn theoretische onderbouwing aangaf, kan *ethnic classification* leiden tot stigmatisering van groepen. Uit mijn bevindingen blijkt dat dit het geval is op Mauritius. Individuen zijn grotendeels afhankelijk van de eigen groep, en deze afhankelijkheid wordt in stand gehouden door het stigmatiseren van 'de ander'.

2. Stereotypering

De stigmatisering van groepen *wordt bekrachtigd* door stereotyperingen die groepen over elkaar uiten. Stereotypering wordt, zoals besproken in het context- hoofdstuk, veel gebruikt in het dagelijks leven en kan bepalend zijn in situaties zoals, opnieuw, het verkrijgen van werk. Omdat Creolen bijvoorbeeld als lui worden gezien door andere Mauritiaanse groepen krijgen ze minder vaak hoge functies toegewezen. Zo staat in een boek, geschreven door Mehta & Mehta (2010) dat veel Creolen in armoede leven door hun levensvisie: *"Their attitude towards life is that of a person who believes in 'eat, drink and merry'. Because of this, most of them are an impoverished lot and look forward to the state for their poverty alleviation"* (ibid: 169). Hierbij wil ik aanduiden dat de auteurs, hoewel beiden in het bezit van een *PhD*- diploma, een zeer ongenueanceerd beeld weergeven van de Creoolse bevolking op Mauritius. Ik beschouw hun boek – en het citaat- uiteraard niet als relevante wetenschappelijke literatuur, maar het citaat bekrachtigt wel sterk dat stereotyperingen als 'waarheden' kunnen worden aangenomen door Mauritianen, en blijkbaar ook door buitenstaanders.

---

⁴ Citaat vertaald door mezelf uit het Frans.

Het gebruiken van stereotyperingen in het dagelijkse leven gebeurt op een danig subtiele en zo discreet mogelijke manier. Hiermee wil ik zeggen dat Mauritianen zich enkel stereotyperend over elkaar uitspreken wanneer leden van de besproken groep buiten gehoorsafstand zijn. Een voorbeeld hiervan is de bijnamen die groepen aan elkaar geven. Deze bijnamen worden over het algemeen als kwetsend beschouwd, en worden daarom enkel binnenshuis of alleszins buiten gehoorafstand van de bewuste groep gebruikt. Hindoes worden bijvoorbeeld 'Malbards' (slechte baarden) genoemd en Moslims 'Laskards' (verwijzend naar sabels die ze regelmatig bij zich dragen).

Wanneer er iemand van een andere groep in het gezelschap verkeert, worden stereotyperingen over het algemeen verzwegen of ontkend. In een gesprek met Jagdish sprak hij over de taboe- sfeer die rond deze stereotyperingen hangt. Ik vroeg hem of hij met andere groepen praat over stereotyperingen van groepen:

"You won't because it might hurt people of other religions. For example if I don't like my sister getting married to a Hindu, I won't be able to tell her. That's why we can consider it as a taboo, because you can't talk about it. You got so many religions all around so you won't be able to tell you don't like your brother or sister getting married someone of another religion. We don't talk about that subject. Everybody knows that. Let's assume we're in a group, of 4 people of different religions. Each one of us knows that we won't like someone of the other religion. But no one will raise the subject." (Jagdish).

Ondanks de subtiliteit zijn deze stereotyperingen echter niet minder krachtig. Tijdens een gesprek met Duleep noemde hij deze discretie die rond het hebben van stereotyperingen hangt 'hypocrisie': *"Do you remember when we first met I told you that Mauritians are hypocritical? Someone may speak to you. He may smile while he speaks, be polite, but once you're gone he can insult you and speak bad about you. It is every group and religion."* (Duleep). Hij heeft het over het feit dat deze stereotyperingen sterk gehanteerd worden en aanwezig zijn, maar dat leden van verschillende groepen elkaar hier nooit mee zullen confronteren.

Ik zal nu verder enkele stereotyperingen belichten. Hoewel Hindoes de dominante groep vormen en sterke stereotyperingen uiten over andere groepen, bestaan er echter ook

veel stereotyperingen van andere groepen over Hindoes. Een typerend beeld dat Creolen over Hindoes hebben is dat zij de staatsfeer domineren door alle hoge banen te bezetten, en Creolen hier sterk benadeeld door worden: *“Many Creoles, especially the poorer ones of primarily African descent, the black ti-Créoles, feel victimised by Hindu majority control of the state apparatus and they are convinced that Hindus monopolise the best jobs.”* (Srebrnik 2002: 282). Dit citaat geeft een stereotype idee weer dat Creolen hebben over Hindoes. Ook vinden veel Creolen dat de publieke sfeer overheerst wordt door Hindoes. Dit bevestigde Amélia, een Creoolse informant, in een interview :

“Op de radio zijn er enkel programma’s voor Malbards. Ze draaien één liedje voor de Creolen, en dan vervolgens vier voor de Malbards. Ze hebben geen respect voor alle groepen. Op de tv is het precies hetzelfde. Daarom heeft mijn vader ook Canal+(°) geïnstalleerd... Alles op tv is voor de Malbards! Het lijkt wel alsof we in een fanatiek land leven, in plaats van in een tropisch land” (Amélia)⁵

Daarnaast ondervond ik tijdens mijn veldwerk dat stereotyperingen vaak gebruikt worden tegen Moslims. In vrijwel elk interview kwam dit aan de orde. De moslimgemeenschap wordt door veel niet- Moslims beschouwd als een groep die sterk gericht is op expansie van zijn cultuur en religie en hierdoor mogelijk een dreiging zou kunnen vormen voor de Mauritiaanse samenleving:

“They play dirty games. That’s why Hindus won’t invite Muslims to their feasts. Their eyes will be on the women and the girls. Always, and they know that. Whenever they’re coming, they come for perhaps friendship, but the purpose behind is to take, to steal, women or girls! This is something which has created so much tension because it’s a clearing truth.” (Manu)

“Muslims, I personally feel that you should keep a distance from them. I’m telling about my personal experience. Most Hindus are like this. We will always be on our guard. It’s because those people created that difference, they don’t like the Hindus much. Muslim people want to acquire the World [...] And they are unfriendly. So we

---

⁵ Citaat is door mezelf uit het Frans vertaald.

(°) ‘Canal+’ is een betaalzender die via satelliet vooral Franse tv-programma’s ontvangt.

keep a distance from them. Because these people only help their own community, only fight for their own community. ” (Lavanya)

Het verwezenlijken en in stand houden van (groeps)netwerken en stereotyperingen leiden tot *ethnic classification*, maar tegelijk ook tot het bevestigen van de eigen etnische identiteit. Door de afhankelijkheid van de eigen groep, en de stereotypering van andere groepen, wordt de groepsidentiteit afgebakend. Daardoor wordt etniciteit in stand gehouden en versterkt. Dit is echter niet eenzijdig: er is een wisselwerking tussen *ethnic classification*, het benutten van netwerken en stereotypering.

In het volgende gedeelte bespreek ik hoe *ethnic classification* ook binnen de Indische diaspora gebeurt. Dit illustreert hoedanig classificatie en benadrukking van etnische identiteit de Mauritiaanse samenleving vormgeeft, en dat het op verschillende niveaus van de samenleving plaatsvindt. Met, naast het gebruiken van netwerken en stereotypering, de neiging tot endogamie te belichten leg ik de mechanismen van *ethnic classification* op Mauritius verder bloot.

HOOFDSTUK 4. ETHNIC CLASSIFICATION OP VERSCHILLENDE NIVEAUS IN DE SAMENLEVING: INDISCHE DIASPORA ALS HETEROGENE GROEP.

Toen ik naar Mauritius trok om er veldwerk te doen, had ik het nogal gefixeerde beeld voor ogen van de Indische diaspora als één groep. Ik wou onderzoeken of deze groep ‘Hindoes’, zoals vaak voorgesteld in literatuur over Mauritius, hun land wensten in te richten als een natie- staat waarin het Hindoeïsme overheerst en zich hierbij superieur voelden aan de andere etnische groepen op het eiland. Wat ik er aantrof was echter geheel anders dan mijn verwachtingen: De Indische diaspora, allen afstammend uit India en allen met een vorm van Hindoeïsme als religie, was geen homogene groep. Het wordt in de demografische gegevens aangeduid als één categorie, maar is in werkelijkheid onderverdeeld in verschillende groepen; namelijk Hindoes, Tamils, Telegus en Marathis. Ze hebben allen een gezamenlijke geschiedenis aangezien ze afkomstig zijn uit hetzelfde herkomstland, maar spreken een andere streektaal en belijden verschillende variaties van het Hindoeïsme. Deze situatie is anders dan in hun land van herkomst. Een immigrante uit India die sinds 1975 op Mauritius woont, beschreef het verschil met de situatie van al deze groepen in India: *“They are very fanatic in Mauritius... They’re all Hindus in fact! They are supposed to be all Hindus. [...] I*

didn't find this fanatic thing back in India.” (Padmavati).

Aanvankelijk was deze verdeling niet zo concreet, maar na verloop van tijd werd dit sterk benadrukt waardoor ze vandaag als aparte andere etnisch- religieuze groepen worden beschouwd en, net zoals de andere groepen, grotendeels op zichzelf gericht zijn: *“Originally considered as a single group, Indo-Mauritians subsequently began to classify themselves as [...] Tamils, or Hindu, or... Since then, unfortunately, ethnosectarianism has become a far more insidious force with grave ramifications for social harmony on this diversely peopled island.”* (Kasenally 2011: 167). Kasenally noemt de sterke zelfgerichtheid van elke groep ‘ethnosectarianism’, en claimt dat de verdeling overigens een verstoring kan zijn voor de sociale harmonie binnen de samenleving. Wanneer identificatie vooral sterk plaatsvindt op etnisch- religieus niveau, kan dit nadelig zijn voor het construeren van een *imagined community* op nationaal niveau. De verdelingen op Mauritius houden echter niet op bij de etnisch- religieuze groepen: hierbinnen zijn vaak verdere verdelingen. Zo is het Indisch kastenstelsel bij de Hindoes nog relatief sterk aanwezig.

1. Het kastenstelsel

De Indische diaspora is, zoals eerder besproken, onderverdeeld in verschillende kleinere groepen. Binnen deze kleinere groepen vinden echter nog andere manieren van classificatie plaats. Zo wordt binnen de Hindoes het kastenstelsel gehanteerd. Dit systeem heeft een andere, complexere vorm aangenomen op Mauritius dan in India (Benedict 1965, Hollup 1994). Enkele verschillen kwamen naar boven in een gesprek met Padmavati, een informant. Ze is in de jaren '70 geëmigreerd vanuit India, en we hadden een gesprek over de verschillen tussen het kastenstelsel op India en op Mauritius:

“When servants or low cast people are mistreated or when people shout at their servants, here in Mauritius these servants will say: do your work by yourself! Maybe because we have less workers in Mauritius, and in India there are more servants so if we fire one we can immediately have another one. In India you can shout at your servants and say ‘do it again’ if you’re not happy about how they did their work. And in India they are less paid than in Mauritius. The same work is done by one servant in Mauritius while in India the whole housework is done by minimum 4 servants in a house. [...] In Mauritius a servant is given equal right as other people. A servant in

Mauritius can sit next to you, in a chair, eat together, can have tea or share her sorrows or so...” (Padmavati)

Padmavati komt uit een hoge kaste, en haar schoonmaakster komt uit een lage kaste. Ze stelde duidelijk dat de schoonmaakster alleen komt als zij zelf ook thuis is, omdat ze haar niet vertrouwt alleen in haar huis. Ze vond dat het moeilijk was om betrouwbaar personeel te vinden ‘dezer dagen’.

In het dagelijks leven en aan de oppervlakte wordt er zelden naar het kastenstelsel gerefereerd. Toch is het in bepaalde situaties van belang. Een informant refereert naar een bevriende vader die verhinderde dat zijn dochter met iemand van een lagere kaste huwde:

“Still then, if someone is a graduate from the university, if he’s a lower cast people will not accept. It’s still like that. I know someone who is a bank manager, and his daughter fell in love with a lower cast guy who was highly educated. He did everything to prevent the girl from getting married to that guy. So much that when the girl wanted to study, he sent her abroad to his family in England or in France, just to prevent the girl from getting married. And still now, inter- caste marriages, is something which is not well looked at and not appreciated by Hindus.” (Manu).

Hindoes blijken hun kaste echter vooral naar voren te schuiven als hen dat eventuele voordelen kan geven, of in bepaalde discussies. Zo is het een feit dat alle voormalige eerste ministers van dezelfde kasten zijn, en dat dit bewust wordt behouden: *“Since independence, every prime minister save one has been a Hindu of Bihari descent from the Vaishh caste. Informally, many in the Hindu community take it as an unwritten law that the premier must be one of their own”* (Kasenally 2011: 167). Een voorbeeld zoals dit bewijst dat het kastenstelsel dat nog steeds erg levendig is op Mauritius. Dat dit enkel gebeurt in situaties waarbij het betrokken personen voordelen biedt, sluit aan bij wat in mijn theoretische onderbouwing werd beschreven over *shifting identity*. In bepaalde situaties benadrukken mensen andere aspecten van hun identiteit, en hoe Hindoes omgaan met het kastenstelsel op Mauritius is hier een voorbeeld van.

De verdeling van de Indische diaspora toont aan hoe flexibel de begrippen identiteit en etniciteit zijn op Mauritius. De verdeling die plaatsvindt bij de Indische diaspora, en de verdeling van Hindoes in kasten, leiden tot een verdere en concretere *ethnic classification*,

waarbij elke groep zijn grenzen afbakent en daarmee de andere groep definieert. Hoe klein deze grenzen ook mogen zijn, ze oefenen heel wat invloed uit. Een belangrijk voorbeeld van hoe *ethnic classification* in het dagelijks leven gebeurt is door het feit dat Hindoes en Tamils over het algemeen de voorkeur geven aan endogamie, hetgeen ik in het volgende deel bespreek.

2. Endogamie of exogamie?

Hoe *ethnic classification* bepalend kan zijn in de praktijk, kan worden gezien in de mate waarin Hindoes en Tamils endo- of exogaam zijn. Huwelijken tussen leden van verschillende Indische diaspora zijn tolereerbaar, maar bij voorkeur worden huwelijken gesloten tussen leden van dezelfde etnisch- religieuze groep of kaste (Mehta & Mehta 2010: 221). Zo vroeg ik in een interview met een Telegu- jongen wat zijn ouders dachten van zijn toekomstige huwelijk met een Hindoe- meisje: *“They are aware. But my girlfriend’s mother is a Telegu and her father is a Hindu. So I’ve got a chance.”* (Jagdish). Hij gaf hiermee indirect aan dat het een probleem zou kunnen vormen om een partner buiten de etnisch- religieuze groep te kiezen, maar het feit dat zijn toekomstige partner gedeeltelijk tot de eigen groep behoort maakt zijn keuze aanvaardbaar. Zo worden de culturele tradities en gebruiken van de groep immers voor een groot deel doorgegeven.

Een andere informant zei dat het meer aanvaardbaar zou zijn om met iemand van een andere Indische diaspora- groep te huwen dan met een Creool, Chinees of Moslim (Franco- Mauritianen worden zelden genoemd, deze staan er immers bekend om dat ze allen in eenzelfde regio wonen en vrijwel altijd in hun eigen groep trouwen). Ik vroeg hem hoe erover gedacht wordt als er buiten de groep wordt getrouwd: *“It’s common to some extent. But for example, my elder brother married a Chinese, and that’s not common! [...] According to the Hindus it would have been better to marry someone from Indian descent. That’s their point of view!”* (Duleep). Deze neiging tot endogamie is één van de kenmerken die Eriksen (2002) noemt van *identity politics*, zoals beschreven in mijn theoretische onderbouwing. Door huwelijken binnen de groep te sluiten, wordt de groep in stand gehouden en uitgebreid. Ook is het niet gebruikelijk exogaam te zijn omwille van de vrees geëxcommuniceerd te worden uit de gemeenschap en de religieuze groep (Mehta & Mehta 2010: 183). Of dit werkelijk tot zulke extreme acties zou leiden is de vraag, maar zoals eerder aangegeven zou het geproblematiseerd worden door de gemeenschap. Dit wil echter niet

zeggen dat exogamie niet voorkomt op Mauritius, en dat Hindoes en Tamils nooit buiten hun groep trouwen. Ondanks het feit dat dit vaak door familie of de gemeenschap wordt afgekeurd komt het wel voor. Informanten gaven bovendien geregeld aan dat de mentaliteit tussen de stad en het platteland anders kan zijn. Exogamie komt in landelijkere regio's op Mauritius vaker voor dan in de grotere steden. In stedelijke delen van Mauritius zijn er vaak hoge concentraties van bepaalde groepen aanwezig in specifieke wijken of gemeentes. Groepen leven dus in stedelijke gebieden relatief van elkaar gescheiden, hetgeen een geografische afstand tussen groepen creëert en waardoor er vanzelf meer contact ontstaat binnen de eigen groep. Endogamie is hier dus vanzelfsprekender dan op het platteland, waar de meeste groepen in etnisch- religieus gemengde gebieden wonen.

Daarnaast mag *human agency* niet onderschat worden. Dit brengt, naast het verschil in stads- of plattelandsleven, een tweede nuance aan de idee van endogamie binnen groepen. Individuen beschikken over capaciteiten om traditionele normen en waarden te doorbreken, en hebben zo ook de mogelijkheid om exogaam te trouwen. Dit is een fenomeen dat steeds vaker voorkomt op Mauritius.

Concluderend valt te zeggen dat *ethnic classification* op verschillende niveaus van de samenleving plaatsvindt. Omdat deze verdeling sterk in stand wordt gehouden, is elke groep voor een groot deel van zijn eigen groepsnetwerk afhankelijk voor toegang tot bepaalde bronnen en vice versa. De voorkeur die Hindoes en Tamils over het algemeen geven aan endogamie illustreert dit idee. Een belangrijke factor bij verdeling van de samenleving is de politiek, die volgens veel informanten in elke laag van de samenleving invloed uitoefent. In het volgende deel bespreek ik dan ook de rol van politiek op Mauritius.

HOOFDSTUK 5. DE ROL VAN HET MAURITIAANSE POLITIEKE BELEID BIJ *ETHNIC CLASSIFICATION*

Aanvankelijk beschouwde ik politiek niet als een essentieel belangrijke factor in mijn onderzoek. Ik begon echter pas het belang ervan te ondervinden toen het onderwerp systematisch in interviews terugkwam: vrijwel alle informanten haalden het belang van politiek aan, en beschreven het als een orgaan voor het in stand houden van de etnisch-religieuze verdelingen binnen de Mauritiaanse samenleving.

1. *Ethnic classification als residu van 'Divide and Rule'*

De wortels van deze politieke interesse in etnische classificatie liggen in het *'divide and rule'*-beleid dat geïnstalleerd werd tijdens de Britse kolonisatie van Mauritius. De idee van deze strategie is dat politieke machthebbers voorkomen dat een grote groep te veel macht krijgt door deze te verdelen in kleinere groepen, en zo gemakkelijker politieke macht blijven behouden. Na de onafhankelijkheid werd dit beleid afgeschaft, en uiteindelijk vervangen door een representatieve democratie. Toch zijn er nog overblijfselen te vinden van het *'Divide and Rule'*-beleid op Mauritius. Wat van dit beleid terug te vinden is, is dat politieke partijen hun verkiezingskandidaten met specifieke etnisch- religieuze achtergrond laten opkomen in regio's waar een grote bezetting woont van deze groep. Een Tamil- politicus zal zich kandidaat stellen in een streek waar veel Tamils wonen, en een Moslim- politicus stelt zich kandidaat op plaatsen waar veel Moslims wonen. Ze proberen, door de Mauritianen in hun etnisch- religieuze groep te beklemtonen, stemmen te krijgen en macht te behouden. Veel van mijn informanten noemen dit nog steeds *'Divide and Rule'*. Een informant legde dit uit:

"Formally it was not like that. But then, when politicians entered the scene... Because of different ethnicities and religions there has been a tendency to divide and rule by the politicians. Where there is a majority of Hindus they will put out a Hindu candidate and so on. And where that person is elected he will work for his community. I can give you examples: If you want to build a temple or a social house or something like that, you go to the elected parliamentary member and he will do everything for his community to get the government let him provide all the facilities." (Nalini)

Zoals aangegeven in het citaat is er een wisselwerking tussen de politici en de specifieke etnisch- religieuze groep. Politici verzorgen bepaalde faciliteiten in ruil voor stemmen van de groep waartoe hij behoort. Dit is ten voordele van de groep, en houdt daarbij de groepsnetwerken in stand. Etniciteit wordt in dit geval bewust geëxposeerd en gemanipuleerd om er politiek voordeel uit te halen (Srebrnik 2002: 285). Eriksen (1998) stelt dat zulke situaties een grote paradox blootleggen in het streven naar de ideologie van multiculturalisme: *"[...] it places a great stress on ethnic membership, and makes it difficult*

for anyone to be simply Mauritian. One virtually has to belong to a community [...]" (ibid: 174)

Voor individuen is het vaak een gewoonte om voor 'hun eigen' politici te stemmen, waarbij hun etnisch- religieuze identiteit vaak belangrijker wordt geacht dan hun politieke capaciteiten of programma. In een interview met Naseem stelde ik hem de vraag waarom dit gebeurt: “[...] *it's that underlined notion that someone with the same background would be more prepared to listen to my problems. And politicians play on that part! Because they know that if they use that as an argument they get votes. So I think part of it is there in the society itself, but it's also encouraged by politicians perhaps.*” (Naseem)

Zoals uit het citaat blijkt is er een wisselwerking tussen individuele voorkeur voor *ethnic classification* en de politieke interesse die eraan wordt besteed. Individuen identificeren zich comfortabeler met een politicus van hun eigen groep, en politici houden de verdeeldheid in stand door in te spelen op hun etniciteit. Uiteindelijk wordt dit etnische element essentieel voor het bedrijven van politiek, en wordt het voor sommige partijen hun voornaamste agendapunt:

“Ethnoreligious considerations have a disturbing way of coming to the fore at election time, when candidates are often chosen more for their communal identity than on the basis of their merits. The politicians who thrive in this environment – those who learn to surf the waves of identity, belonging, and in- group appeals- are predictably not the most broadminded or farsighted when it comes to practicing politics of diversity. Some parties, indeed, are now driven almost solely by this or that ethnic agenda, with little regard for consensus or intergroup harmony.” (Kasenally 2011: 167)

2. Politicalisering van het dagelijks leven

Naast deze verkiezingsperikelen is er ook in het dagelijks leven merkbaarheid van de politieke interesse in *ethnic classification*, onder andere door de financiering en aanmoediging van culturele centra. Deze centra bestaan voor elke etnisch- religieuze groep apart, en construeert concrete sociale grenzen tussen de verschillende groepen:

“This is a policy that they have decided, they are going to encourage people to recognize people's appurtenance. And apart from the cast system, they also started

to create Creole cultural centres, Muslim cultural centres, Tamil cultural centres,... So they have encouraged people to set up these centres. In a Tamil cultural centre, who is going to go there? Not a Muslim!” (Manu)

De culturele centra worden erg belangrijk geacht om de *ancestral culture* en taal in stand te houden. Gebedshuizen worden verder ook door de overheid gefinancierd, waardoor bijvoorbeeld elke groep uit de Indische diaspora zijn eigen tempels bouwt en inricht om er specifieke ceremonies en rituelen uit te voeren. Hieraan valt de aanmoediging en politieke interesse in de etnisch- religieuze verdeeldheid concreet, in het dagelijks leven te merken.

Ironisch genoeg zijn er in de Mauritiaanse grondwet maatregelen getroffen die rechten van minderheidsgroepen waarborgen. Zoals ik in het context- hoofdstuk over politiek op Mauritius al aangaf is er het *Best Loser-* system, dat elke etnisch- religieuze groep verzekert van een plaats in het parlement. Door elke groep een stem te geven en samen een regering te vormen wordt er naar gestreefd een multiculturele natie- staat te zijn. Groepsidentiteit wordt echter sterk benadrukt door deze waarborg van minderheidsrechten, en daarom kan dit systeem gezien worden als een manier om verdeling te installeren. Dit weergeeft sterk de paradox van multiculturalisme: Ernaar streven om eenheid te creëren maar tegelijk ook verschillen benadrukken. Veel informanten zijn het niet eens met systemen zoals het *Best Loser-* systeem. Ze beschouwen het als on- democratisch:

“Last time during the elections, there was only one Tamil who got elected in the government. Because he was the only Tamil, he was in the government. He didn’t get many votes, but he was given a minister’s seat. Do you understand my point? There were others who got much more votes, but they were not given the seat. He was given because they needed a Tamil in the government.” (Nalini).

Onder de oppervlakte kan dit systeem worden beschouwd als ter bevordering van diversiteit en verdeeldheid binnen de Mauritiaanse samenleving, en dus niet als het streven naar het verwezenlijken van een multiculturele natie- staat.

Omdat er politieke interesse is in *ethnic classification* op Mauritius, bestaat er de notie dat politiek in alle lagen van de samenleving aanwezig is. Niet in het minst omdat politici ook gebruik maken van groepsnetwerken. Zoals ik beschreef in mijn bovenstaande argument over het bewerkstelligen van faciliteiten in ruil voor stemmen zijn politici vaak

onderdeel van een groepsnetwerk en is hun carrière hier grotendeels afhankelijk van. Corruptie komt op Mauritius voor in vele lagen van de samenleving, en kan gezien worden als een schaduwzijde van de Mauritiaanse groepsnetwerken. Een voorbeeld hiervan is een schandaal dat zich voordeed tijdens mijn veldwerkperiode: Het werd bekend dat de minister van financiën met staatsgeld een oud ziekenhuis had gekocht dat oorspronkelijk toebehoorde aan de familie van president Jugnauth. De overheid kocht dit ziekenhuis, met verouderde apparatuur voor 144 miljoen rupees ⁶, hetgeen een uitermate hoog bedrag is voor deze, volgens velen, compleet nutteloze investering. De minister van financiën is echter de zoon van president Jugnauth, en dus onderdeel van de familie die het ziekenhuis aan dit aanzienlijke bedrag heeft verkocht en hier profijt uit heeft gehaald. Dit verduidelijkt dat deze zaak corrupt is. Informanten haalden regelmatig aan dat ze zich voor gek voelen gehouden door politici, die blijken te doen wat ze maar willen:

“They do whatever they want! Ramgoolam does whatever he wants! 144 million rupees for a bloody hospital? The scandal that has been created because of this, it’s incredible! The guy is the minister of finance, his father is the president of the republic. It’s just so obvious that this is a case of corruption!” (Manu)

Zulke situaties waaruit corruptie in de staatsfeer wordt bekendgemaakt, samen met netwerken waarbij de formele- en informele sfeer elkaar ontmoeten en beïnvloeden laten zien hoe politiek sterk aanwezig is in het dagelijks leven op Mauritius. Manu beschouwt dit als een verstorend element. Hij sprak zijn verlangens uit over een samenleving waarin de rol van politiek minder indringend aanwezig is:

“ [...] Politics has come into almost every aspect of life. Everything is politically. People lie, people corrupt. There is so much money going on. [...] But when you put flowers on cow dung, after some time people start knowing it’s cow dung! Hopefully one day Mauritian people get so sick and tired of these games that they will stand up and fight against it.” (Manu)

Uit het voorgaande blijkt dat politiek een belangrijke factor is bij het in stand houden van de verdelingen die in de samenleving plaatsvinden. Als residu van het *divide and rule*- beleid wordt *ethnic classification* als politieke strategie gebruikt, hetgeen de afhankelijkheid van de

---

⁶ 144 miljoen rupees is circa 3,6 miljoen euro

eigen groep versterkt. Uit de inmenging van politiek in *ethnic classification* spreekt weinig etnische neutraliteit van de natie- staat. Volgens Baumann (1999) hoort etnische neutraliteit echter gewaarborgd te zijn als er gestreefd wordt naar een multiculturele samenleving waarbij elke etnische groep 'gelijk' wordt behandeld, maar is dit in praktijk niet mogelijk. Wanneer etniciteit wordt gemanipuleerd door politici is dit tegenstrijdig met de grondbeginselen van multiculturalisme. Er zijn enkele grondwettelijke maatregelen die eenheid nastreven, zoals het *Best Loser*- systeem, maar ook deze kunnen worden beschouwd als iets wat in praktijk democratie tegengaat en verdeeldheid juist verder bevestigt. Uit de voorgaande hoofdstukken blijkt dat er op verschillende niveaus en door toedoen van meerdere factoren veel verdeeldheid plaatsvindt in de Mauritiaanse samenleving. In het volgende deel stel ik dan ook de vraag of er een vorm van natie- gevoel is, of kan bestaan, onder de Mauritiaanse bevolking. Het bestaan- of ontbreken van nationalistische gevoelens is een belangrijk punt in mijn bijdrage over multiculturalisme. Hoe groepen denken over 'de natie' verduidelijkt of multiculturalisme in een samenleving werkt, aangezien het idee van samenhang een basisbeginsel voor multiculturalisme. Daarom besteed ik een deel van deze empirie aan ideeën die mijn informanten aanbrachten over de natie- staat en of nationalisme mogelijk is op Mauritius.

HOOFDSTUK 6. 'MAURITIANNES': ONDER CONSTRUCTIE OF BUITEN DE KWESTIE?

1. Ethnic classification als belemmering voor een natie- gevoel

"We can't say 'no, you need to forget all that now, you are in Mauritius and we're going to invent a Mauritian culture and everybody is going to abide it'. Do you see my point? And the question then becomes, what is Mauritian culture? Who will join it? Which of the people of all these different backgrounds gets to define that?" (Naseem)

In het citaat wordt beargumenteerd hoe op Mauritius elke groep zijn eigen culturele tradities heeft behouden door de jaren heen, en dat het problematisch zou zijn om deze te vervangen door een soort verenigde Mauritiaanse cultuur. Naseem stelt zich daarbij de vraag hoe deze er dan uit zou zien, en vooral wie deze zou opleggen of construeren. Hij impliceert dat door de diepgewortelde etnische classificatie in de samenleving, een

nationale cultuur veraf staat. Hij beschouwt een Mauritiaanse cultuur als iets wat door bovenaf zou worden opgelegd, en niet als een interactief proces. Tijdens interviews moesten informanten vaak erg lang nadenken als ik hen vroeg naar wat alle etnisch- religieuze groepen op Mauritius gemeen hebben. Uiteindelijk antwoordden velen met soortgelijke antwoorden:

“You are a human being, you eat and breathe. But if it comes to ethnic and religious groups, you will be always on your guard. You will always mind that you don't say anything bad about others. If you have a friend who is a Muslim, you won't say something bad about Muslims to her, this would create problems. If you know a Creole and you would say that Creole people are lazy, you'll get problems with that group.” (Lavanya)

“The base of humanity! We're all humans. We are the same! We are Hindu, Muslim, Creole, Chinese but in the end we're Mauritian! So we should respect that. We shouldn't be like the Muslim people, thinking 'yeah, we're Muslims so we should not meet others or talk to them, give them respect'.” (Rajni)

Opvallend is hoe meteen, bij het bespreken van eenheid die verheven is boven groepen, terug wordt gekomen op diversiteit en stereotypering. Verondersteld wordt dat een natiegevoel onmogelijk is omdat sommige groepen hiertoe niet in staat zijn, of omdat er teveel verschillen zijn tussen de groepen. Nirsimloo- Gayan (2000) claimt dat deze classificatie en stereotyperingen het construeren van een natiegevoel beletten: *“Attempts to assimilate or even integrate the varying groups are thwarted by deeply held prejudices and the prevalence of racial or ethnic stereotypes.”* (2000: 29). Omdat Mauritianen grotendeels afhankelijk zijn van hun eigen etnisch- religieuze groep voor de toegang tot bepaalde bronnen, stereotyperende beelden hebben en uiten over andere groepen, en deze verdeling in stand gehouden wordt door politiek, identificeren mensen zich in de eerste plaats met de etnisch- religieuze groep waartoe ze behoren. Daarnaast vinden verdelingen binnen etnisch- religieuze groepen plaats, hetgeen ik illustreerde met het kastenstelsel bij de Hindoes. Uit veel gesprekken bleek dat ook de andere groepen een soort classificatie- systeem hadden binnen de groep. Zo maken de Moslims een verschil tussen Sjiieten en Soennieten, en is er ook binnen de Creoolse groep een verdeling.

Identificatie gebeurt op verschillende niveaus en dit bemoeilijkt de constructie van een nationale identiteit: *“The layering of identity has created an empty vessel around the feeling of Mauritianness. On Independence Day, we unroll the flag and then go back to our little box.”* (Kasenally in Week-End 2011: 68). Met dit citaat haalt Kasenally aan hoe *Mauritianness*, het creëren van een nationale identiteit, in wezen een inhoudelijk leeg begrip is. Op dagen zoals *Independence Day*, de nationale feestdag waarbij aan elk huis de Mauritiaanse vlag wordt uitgehangen en dat elk jaar uitgebreid gevierd wordt, beleeft vrijwel iedere Mauritiaan een momentopname van patriotisme. De dag nadien identificeert iedereen zich weer terug met zijn eigen etnisch- religieuze groep: *“You see the national flag hanging at every house, but as soon as Independence Day is over, you become a Creole or a Hindu or a Muslim...”* (Duleep)

2. Eenheid in verscheidenheid?

Gevoelens van eenheid kunnen dus opduiken in bepaalde situaties, hoewel ze kortstondig zijn. Naast *Independence Day* zijn er nog andere omstandigheden waarbij een eenheidsgevoel kan opspelen, zoals bij internationale sportwedstrijden. Nationale sportteams bestaan uit leden van alle etnisch- religieuze groepen, en wedstrijden tegen andere landen zorgen voor eenheidsgevoel en solidariteit tussen alle Mauritianen:

“During the Indian Ocean Island Games, everybody is a hundred percent Mauritian. no sign of community. But as soon as the games are over I become a Hindu, he becomes a Muslim,... it's like that.” (Duleep)

“There certainly is a sense of nationhood when we do sports. When Mauritius is playing somewhere we get together, no sense of religion there.” (Jayant)

Vooraf het feit dat in zulke situaties Mauritius als geheel wordt gezien, ten opzichte van andere landen zorgt voor deze samenhang. De etniciteit wordt dan achterwege gelaten en mensen identificeren zich met hun nationale identiteit. Dit is ook merkbaar als Mauritianen in het buitenland verblijven. Zo beschreef Gauri, een informante, het nationale gevoel dat er ontstaat tussen Mauritianen die in andere landen wonen. Ze merkte dit op tijdens haar verblijf in Frankrijk:

“this feeling of nationhood is strong when you are abroad. When you’re abroad there is no such thing as Tamil, Hindu, Muslim! We’re all one, all Mauritians [...] In my case, I lived in France for ten years and when I came back I was shocked. In France, all the Mauritians living there from all different communities were ‘Mauritians’. When there was the Divalee feast, which normally is for Hindus, we celebrated it all together. When there were Muslim feasts, we did the same and so on. And when I came back here, people said ‘why would I celebrate Divalee? I’m a Muslim, I have nothing to do with that!’” (Gauri)

Zoals ik in mijn context- hoofdstuk over nationalisme al aangaf, bekrachtigt Eriksen (1998) enkele gemene delers van het Mauritiaanse volk. Symbolen zoals Sir Seewosagur Ramgoolam, het wapenschild, en Kreol als nationale taal (die ik zelf aan de lijst heb toegevoegd) zijn elementen die ‘zuiver Mauritiaans’ zijn, en dus niet afstammen vanuit een *ancestral culture* van een bepaalde etnisch- religieuze groep. Volgens Eriksen creëren deze symbolen een zekere mate van eenheid op Mauritius, dankzij diens gezamenlijke geschiedenis. De punten die ik hiervoor aandroeg, *Independence Day* en nationale sportwedstrijden, zijn toevoegingen hierbij. De gevoelens van eenheid die hieruit voortkomen zijn relatief en sporadisch maar hun aanwezigheid kan niet worden ontkend. Er is een zekere mate van verbondenheid tussen Mauritianen die etnisch- religieuze identificatie overstijgt.

Toch acht ik deze *common denominators* niet krachtig genoeg om een daadwerkelijk gevoel van verbondenheid te installeren tussen alle etnisch- religieuze groepen op Mauritius. Mijn argument is dat *ethnic classification* danig aanwezig en bepalend is, waardoor de natie- staat als ‘*superethnos*’ slechts een onverwezenlijkbaar ideaalbeeld is. Identificatie met een etnisch- religieuze groep is diep geworteld op Mauritius, en heel de samenleving is hiernaar ingericht. Omwille van dit overtreffende belang dat wordt gehecht aan de etnisch- religieuze groep, is er weinig ruimte voor het construeren van een multiculturele natie- staat.

“I think it’s high time that people decide that they are all Mauritians! But then here, the foundation is such that among each of the communities there is some kind of cast system or divisions. I fear we moved too far in these divisions that creating a real, vast sense of nationhood would be very difficult to achieve.” (Manu)

CONCLUSIE

In deze thesis heb ik beargumenteerd hoe *ethnic classification* op Mauritius het idee van de multiculturele natie- staat problematiseert en onmogelijk maakt. Ik heb laten zien hoe *ethnic classification* diep in de samenleving geworteld zit, in alle lagen van de bevolking en op verschillende niveaus. Door middel van het benutten van groepsnetwerken wordt de verdeling tussen de groepen bevestigd en in stand gehouden. Dit leidt tot stigmatisering van de etnisch- religieuze verdeling. Deze stigmatisering wordt bekrachtigd door de vele stereotypingen die groepen over elkaar uiten en die bepalend kunnen zijn in toegang tot bepaalde bronnen, zoals het verkrijgen van werk. Er bestaat een wisselwerking tussen *ethnic classification*, het benutten van groepsnetwerken en stereotypingen, en deze houden elkaar in stand door het gebruik ervan.

Verdeling vindt ook plaats binnen de verschillende groepen, hetgeen ik heb beargumenteerd door het weergeven van de verdeling binnen de Indische diaspora. Zelfs binnen deze onderverdelingen bestaan verdelingen, en dit illustreerde ik aan de hand van het kastenstelsel. Hoe *ethnic classification* binnen de Indische diaspora werkt, valt te illustreren met het voorbeeld van endogamie. Het feit dat Hindoes en Tamils over het algemeen de voorkeur geven aan endogamie, laat zien hoe ook via huwelijken de etnisch- religieuze grenzen worden geconstrueerd en afgebakend.

Politiek speelt een belangrijke rol bij de verdelingen in de Mauritiaanse samenleving. Door het '*Divide and Rule*' beleid waarin verdeling als politieke strategie wordt gebruikt worden er allerlei faciliteiten voorzien die de verdeling vergemakkelijken en in stand houden. "[...] *ethnicity is a carefully cultivated, and not seldom a manipulated, strategy of social action led by unelected elites who often exploit or mislead their supposed beneficiaries*". (Baumann 1999: 137). In dit geval strekt Baumann' s argument zich uit tot een elite die daadwerkelijk verkozen is. Door deze politieke interesse in verdeling kan de Mauritiaanse staat niet als etnisch- neutraal worden beschouwd, en dit is tegenstrijdig met de beginselen van multiculturalisme en het construeren van een natie- staat. Politiek is overigens een aspect dat in alle lagen van de samenleving terug te vinden is, waardoor veel Mauritanen het gevoel hebben dat politiek sterk invloed uitoefent op hun dagelijks leven.

Door de *ethnic classification* die diep in de samenleving geworteld zit, en door het feit dat de Mauritiaanse politici bij deze verdelingen een politiek belang hebben, heb ik

beargumenteerd dat een werkelijk natie- gevoel niet aanwezig is. De Mauritiaanse maatschappij is opgebouwd rond etnisch- religieuze verdeling. Er zijn situaties waarin nationalistische gevoelens opspelen, zoals bij sportwedstrijden en de nationale feestdag, maar dit is relatief en tijdelijk. Daarom betoog ik dat *ethnic classification* te consistent aanwezig is om een werkelijke natie- staat te zijn. Dit in tegenstelling met hoe Mauritius zichzelf profileert. Multiculturalisme als ideologie gaat uit van een 'gelijkheid' tussen alle verschillende groepen in een samenleving. Daar de politiek bewust ongelijkheid creëert en in stand houdt tussen de groepen is dit tegenstrijdig met de beginselen van de multiculturele ideologie:

"The nation- state claims a privileged position against both these other identities, ethnic and religious. It claims to be post- ethnic, replacing all ethnic bonds with bonds of rational association and ethnically blind equal provision. The first claim cannot stand up since all nation- states make use of pseudotribal ideologies, not to speak of ethnic discrimination, to prove their worth as imagined communities [...]. [The nation- state] is thus not simply the neutral arena within which the multicultural dream can be realized; rather, it is itself one of the problems. The ideas of ethnic identity and religious identity, however, need to be questioned in the same way."

(Baumann 1999: 136)

Met dit citaat licht Baumann toe dat etnische neutraliteit binnen een natie- staat onmogelijk na te streven is. Er zijn altijd situaties waarbij ongelijkheid gecreëerd wordt, door het opleggen van ideologieën of door acties die een staat onderneemt. De onmogelijkheid tot neutraliteit is *an sich* al een argument voor het falen van multiculturalisme als ideologie. Daarnaast is de ongelijkheid die voortkomt uit de etnisch- religieuze verdelingen ook in strijd met multiculturalisme.

Uit de besproken theorie en uit mijn eigen verzamelde data blijkt dus dat *ethnic classification* het construeren van een natie in de weg staat. In navolging van Baumann (1999), concludeer ik dat het politieke beleid in een samenleving van groot belang is bij het analyseren en begrijpen van multiculturalisme, daar de staat sterk beïnvloed hoe multiculturalisme vorm krijgt. Het politieke beleid op Mauritius is een belangrijke factor bij het in stand houden van verdeling binnen de samenleving en bemoeilijkt daarbij het creëren

van een natie. *Ethnic classification* is een proces van verschillende factoren, waaronder het politieke beleid, en bemoeilijkt dus het streven naar een multiculturele natie- staat.

LITERATUUR

- Anderson, Benedict
1983 *Imagined communities*. London: Verso
- Baumann, Gerd
1999 *The Multicultural Riddle*. New York: Routledge
- Benedict, Burton
1965 *Mauritius: Problems of a Plural Society*. London: Pall Mall Press
- Bhookhun, D.
2011 "Ce qui nous rend si Mauriciens malgré nos différences". *L' Express journal*: 12 Mars.
- Boswell-Laville, M.J.R.
2003 *Le Malaise Créole: A Critical Study of Ethnic Identity in Mauritius*. Amsterdam: Proefschrift Faculteit der Sociale Wetenschappen, Vrije Universiteit Amsterdam.
- Eisenlohr, Patrick
2006 *Little India: Diaspora, Time, and Ethnolinguistic Belonging in Hindu Mauritius*. Berkley: University of California Press
2010 Religious Media, Devotional Islam, and the Morality of Ethnic Pluralism in Mauritius. *World Development*. (doi:10.1016/j.worlddev.2009.11.026)
- Eriksen, Thomas H.
1998 *Common denominators: ethnicity, nation-building and compromise in Mauritius*. Oxford: Berg
2002 *Ethnicity and Nationalism*. London: Pluto Press
- Hempel, Lynn M.
2009 Power, wealth and common identity: access to resources and ethnic identification in a plural society. *Ethnic and Racial Studies* 32(3): 460- 489
- Kasenally, R.
2011 Mauritius: Paradise Reconsidered. *Journal of Democracy* 22(2): 160- 169
- Kuper, A., Kouwenhoven, A. e.a.
1987 *Contributions to Mauritian Ethnography*. Leiden: ICA
- Mehta, R., Mehta S.R.
2010 *Social Transformation of an Island Nation*. Dehli: Kalpaz Publications

Nirsimloo- Gayan, S.

2000 *Towards the making of a multicultural society*. Moka: MGI

Srebrnik, H.

2002 'Full of Sound and Fury': Three Decades of Parliamentary Politics in Mauritius.
Journal of Southern African Studies 28(2): 277- 289

St. Atoine, P.

2011 UoM Professor Kasenally in Washington : "Scratch the surface, and you find a different side of Mauritius." *Week- end newspaper: 20 february*.

BIJLAGE 1: REFLECTIEVERSLAG

Ik vond dit eerste veldwerk erg boeiend en leerrijk. Het is niet evident om na twee jaar en een half studeren meteen in het diepe te worden gegooid, om dan antropologisch veldwerk te gaan doen. In het begin moest ik dan ook een tijdje mijn weg zoeken op Mauritius, letterlijk en figuurlijk. Voorbereid was ik uiteraard niet: Jezelf voorbereiden is erg moeilijk als je niet weet wat je te wachten staat. In zekere zin had ik wel een idee over het land en de thematiek door de literatuur die ik erover had gelezen. Verder had ik ook enkele goede contacten die me al wat informatie hadden doorgespeeld, zodat ik niet echt voor grote verrassingen kwam te staan. Uiteraard was alles anders dan mijn verwachtingen, en waren er minder spinnen en meer reuze- kakkerlakken dan ik ooit had durven dromen.

Ik vond het op zich niet moeilijk om me er thuis te voelen, maar er zijn wel wat cultuurverschillen die me deden beseffen dat ik in een land zat waar de mentaliteit volledig anders is dan die 'bij ons'. Bepaalde opvattingen of houdingen konden me soms frustreren, en dan vond ik het moeilijk om neutraal te blijven, zoals dat hoort voor een toekomstig antropoloog. Als ernaar gevraagd werd gaf ik mijn mening wel, maar ik probeerde mijn ideeën niet als 'waarheid' af te schilderen, en respect te tonen voor andere meningen. Ik vond dit een goede manier om om te gaan met mijn onderzoeksgroep. Als je niet alleen maar neutraal bent, maar ook af en toe een andere visie voorstelt, toon je jezelf ook als mens. Ik had het gevoel dat dit wel geapprecieerd werd.

Het moeilijkste tijdens het veldwerk vond ik participerende observatie. Ik voelde me er soms vervelend bij om ergens alleen naartoe te gaan, mensen aan te spreken en vervolgens te verwachten dat ze tijd en energie in mij staken. Gelukkig liep dit vaak vanzelf, en waren mensen erg nieuwsgierig naar wie ik was. Er was ook veel openhartigheid en gastvrijheid, hetgeen ik erg op prijs stelde en waardoor ik enkele goede vrienden heb kunnen maken (die me overigens veel diepe inzichten en contacten opleverden). Mijn wekelijkse yoga- lessen, en mijn reiki-, en meditatie- cursussen hebben me veel handige contacten opgeleverd en voelden heel anders dan wanneer ik alleen naar een tempel ging om er 'een beetje te zitten'. Door echt mee te doen met mijn informanten, in dit geval heel letterlijk door yoga te doen, rolden informele gesprekken er vaak erg gemakkelijk uit en kreeg ik meer inzichten over het dagelijks leven van mijn onderzoeksgroep. Daarbij vond ik deze cursussen en lessen

verrijkend voor mijn persoonlijke ontwikkeling. Ik heb er 'als mens' erg veel van opgestoken, en vond het erg fijn om helemaal ondergedompeld te zijn in zo'n andere cultuur.

Wat ik erg leerrijk vond qua methodiek tijdens dit eerste veldwerk, is het opnemen van interviews. Als ik deze interviews nadien uitwerkte hoorde ik mezelf praten, en viel meteen op als ik verkeerde dingen zei of vroeg. Hier leerde ik dan uit: In het begin hoorde ik mezelf veel vaker suggestieve of gesloten vragen stellen, of hoorde ik mijn eigen mening regelmatig doorklinken in een interview. Het is erg confronterend om jezelf interviews te horen afnemen, maar ik heb er echt veel uit geleerd.

Ik heb wel het gevoel dat ik er uiteindelijk meer had kunnen uithalen dan ik nu heb gedaan: Als ik iedere keer een uur langer bleef zitten bij participerende observatie in een tempel, had ik vast meer contacten gelegd. Als ik meer moeite had gedaan om mensen die verder weg woonden op te zoeken, vaker terugging naar bibliotheken waar ik nog eventueel wat extra informatie kon vinden, niet binnenbleef als het weer eens stortregende enzovoorts... Ik vind mezelf als onderzoeker soms nog wat te onzeker en te futloos. In mijn volgend veldwerk wil ik dan ook graag het tempo wat opvoeren en meer actie ondernemen. Desondanks vind ik dat ik heel wat interessante data heb verzameld en enkele diepe inzichten in de samenleving heb gekregen. Antropologisch veldwerk... Het bevalt me wel!

[Deze foto is gemaakt tijdens de pelgrimstocht voor het festival van Maha Shivaratree. Het is een vermoeiende en pijnlijke tocht van 30 km die ik aflegde op slippers. Blanke buitenlanders doen zelden mee aan dit festival, en daarom kreeg ik veel bekijks en uiteindelijk veel respect van mijn mede- pelgrims. Naar eigen zeggen hadden ze nooit verwacht dat ik het vol zou houden, en zonder gezeur met hen de hele tocht zou uitlopen. Ik denk dat mijn participatie hierin mijn informanten het gevoel gaven dat ik daadwerkelijk geïnteresseerd was in hun leefwereld, waardoor ze erg open hun ideeën en visies met me deelden. Ik vind dat de foto mezelf als veldwerker goed weergeeft omdat ik aanwezig zijn bij religieuze feesten en ceremonies een aangename manier vond om mijn onderzoekspopulatie beter te leren kennen. Mauritianen zijn erg trots op hun religie en dit is een goede 'brug' om gesprekken aan te knopen en over te schakelen op de thema's van mijn onderzoek.]

BIJLAGE 2: SAMENVATTING VAN DE THESIS

Deze thesis gaat in op hoe verdeeldheid onder de Mauritiaanse bevolking, die meerdere mechanismen heeft, het construeren van een natie- staat in de weg staat en het nastreven van een multiculturele ideologie problematiseert. In navolging van Baumann (1999) beargumenteer ik dat het begrip 'multiculturalisme' uitgaat van een onvoorwaardelijke gelijkheid tussen alle groepen in een maatschappij, en dat deze in werkelijkheid onmogelijk te verkrijgen is. Er zijn steeds complexe, tegenstrijdige belangen aanwezig die deze neutraliteit beletten.

Mauritius is een land waar etnisch- religieuze groepen afkomstig uit India, het huidige Pakistan, China, Afrika en Europa samenleven. Elke groep met zijn eigen *ancestral culture* en daarnaast een, vrij recente, gezamenlijke geschiedenis. '*En sel lepep, en sel nasyon*' is een leuze in het Kreol die vaak gebruikt wordt en betekent 'één volk, één natie'. Dit is ook het beeld dat Mauritius uitdraagt naar de buitenwereld, en claimt na te streven. Uit mijn onderzoek blijkt dat er echter heel wat verdeeldheid bestaat in de Mauritiaanse samenleving. Naast de groepen die afstammen uit de verschillende herkomstlanden vinden er verdere verdelingen plaats: Zo wordt de Indische diaspora verder verdeeld waardoor groepen uit verschillende Indische regio's als aparte etnisch- religieuze groepen worden beschouwd. Via fenomenen als de groepsnetwerken en stereotypering wordt verdeeldheid in stand gehouden in het dagelijks leven. Het raadplegen van netwerken gebeurt vaak binnen, of ten voordele van, de eigen groep: mensen spreken hun contacten aan om toegang te krijgen tot bepaalde schaarse bronnen zoals werk, en huwelijkspartners. Dat de verdeling stigmatiserend kan zijn wordt weerkaatst door stereotypingen die groepen over elkaar hebben. Dit gebeurt discreet maar is daarom niet minder krachtig en kan individuen benadelen.

Het politieke beleid is een belangrijke factor in het behouden van etnisch- religieuze verdeling op Mauritius: Door het *Divide and Rule*- beleid, dat geïnstalleerd werd sinds het Brits kolonialisme en waar nog steeds resten van terug te vinden zijn in het huidige informele politieke systeem, wordt etnisch- religieuze identiteit als politiek vervoermiddel gebruikt. Het bewust exposeren en manipuleren van etnisch- religieuze identiteit door politici levert hen stemmen op. In ruil hiervoor dienen verkozen politici als aanspreekpunt voor individuen binnen hun groep, in hun bevoegde regio. Politici maken als het ware de

cirkel van groepsnetwerken compleet, op formeel niveau. Door de politieke interesse in etnische- religieuze identiteit kan de natie- staat, waarvan de regering als uitvoerend orgaan functioneert, verre van etnisch neutraal worden gezien.

Hoewel ik hoofdzakelijk claim hoe verdeeld de Mauritiaanse samenleving is, moet dit echter ook genuanceerd worden: In bepaalde situatie; zoals '*Independence Day*', internationale sportwedstrijden en verblijf in het buitenland kunnen er gevoelens van samenhang ontstaan die etnisch- religieuze afkomst overstijgen. Deze zijn sporadisch en relatief, maar mogen niet buiten beschouwing worden gelaten. Ik beargumenteer echter dat deze te zeldzaam zijn om werkelijke sterke eenheid te creëren tussen de verschillende groepen. Door de sterke verdeeldheid die op veel niveaus en door toedoen van verschillende factoren plaatsvindt, wordt Mauritius als natie- staat geproblematiseerd. Hierbij dient er, zoals eerder gesteld, etnische neutraliteit en gelijkheid gewaarborgd te zijn, hetgeen op Mauritius niet het geval is.

BIJLAGE 3: SAMENVATTING IN DE ONDERZOEKSTAAL

This thesis discusses how divisions in Mauritian society effect the construction of a nation-state and the hampers the striving towards a multicultural policy. In addition to Baumann (1999), I argue that the concept of 'multiculturalism' implies an unconditional equality between every group in a society, and that in reality this is very hard to accomplish. There are always complex and contradictory interests which seem to obstruct the assumed neutrality of a state.

Mauritius is a state where ethnic- religious groups, originally from India, Pakistan, China, Africa and Europe live together under one roof. Every group has its own ancestral culture and also a, quite recent, shared history. '*En sel lepep, en sel nasyon*' is an often used saying in *Kreol* language, meaning 'one people, one nation'. This is the image that Mauritius carries out to the outside world. In my research I have found that there, nevertheless, is quite some division in Mauritian society. Next to the ethnic- religious division which was already existing, these groups tend to divide in other ways as well. For example, the diaspora deriving from India is divided into smaller groups, which are considered as ethnic- religious groups themselves. Through phenomena as the use of networks and stereotypes, people keep the divisions present in daily life. The use of networks appears primarily in one's own group. People use their networks to get access to scarce resources. Stereotypes are being used in a discrete and subtle way, and shows how stigmatizing ethnic classification can be. These stereotypes can be advantageous or disadvantageous in certain circumstances.

Politics have a strong contribution in ethnic classification in Mauritius. Through the residue of the 'divide and rule'- policy, which was once installed by the British when they ruled over Mauritius, politicians still tend to play on their ethnic- religious background. They expose and manipulate their ethnic-religious identity and it helps them getting votes. This makes the division of the Mauritian society a political issue and shows that the Mauritius nation- state is not ethnically neutral.

Although I stress the ethnic classification and division of Mauritian society, this has to be nuanced: In some situations, like 'Independence Day' or at international sports competitions, feelings of national belonging can exist. These feelings tend to be sporadic and relative, but they cannot be ignored. I argue, nevertheless, that these feelings are too rare to establish a well- founded nation-feeling among Mauritians. By the strong divisions in the

society, the idea of Mauritius as a multicultural state is problematic. Ethnic neutrality and equality needs to be guaranteed, which is not the case.